

Stichting Faunabeheereenheid
(FBE) Overijssel
Postbus 645
7400 AP Deventer

0570-746017
info@fbeoverijssel.nl
www.fbeoverijssel.nl

Kvk. 5104 8329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Faunabeheerplan Overijssel 2019-2024

Bijlagendocument

Faunabeheerplan Overijssel 2019-2024

Bijlagendocument

Versie definitief 20190226

Opdrachtgever

Stichting Faunabeheereenheid Overijssel
Postbus 11
7411 SC Deventer

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Postbus 53
7470 AB Goor
T (0547) 26 35 15
F (0547) 26 33 15
E info@eelerwoude.nl
I www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P9007
Datum: 20-12-2018
Projectleider: R. Pol
Opgesteld: R. Pol, M. Leenen
Gecontroleerd: M. Gelink

Inhoudsopgave

Bijlage 1. Effectiviteit verjaging met ondersteunend afschot.....	1
Bijlage 2. Aantal preventieve maatregelen voor grauwe, kol- of brandgans per jaar (2014-2017)	3
Bijlage 3. Protocol zomertelling ganzen	4
Bijlage 4. Tijdelijke beperkingen van afschot op basis van beslissingen op bezwaar (BOB's)	8
Bijlage 5. Valwild ree	9
Bijlage 6. Valwild damwild	10
Bijlage 7. Valwild wild zwijn	11
Bijlage 8. Valwild das.....	12
Bijlage 9. Kader Faunabeheerplan 2019-2024	13
Bijlage 10. Rapport toename verkeersdrukke	34
Bijlage 11. Werkgebied FBE'S & WBE'S Overijssel	40
Bijlage 12. Telprotocol reeën Overijssel	41
Bijlage 13. Staphorst dialoog	47

Bijlage 1. Effectiviteit verjaging met ondersteunend afschot

H.6.3 uit A. Guldemon, J. Thissen, H. Kloen, D. Keuper, B. Allema, W. van Dijk en F. van Bommel, 2017. Faunabeheerplan algemene soorten Noord-Holland 2017-2023 - voor een planmatig en effectief beheer. CLM en Van Bommel Faunawerk, in opdracht van Faunabeheereenheid Noord-Holland.

Hoe effectief is verjaging met behulp van ondersteunend afschot, met andere woorden, als er enkele dieren worden geschoten om deze te verjagen. Experts (medewerkers BIJ12-Bij12, unit Faunazaken; ecooloog Jagersvereniging; Faunabeheereenheid Zuid-Holland; ambtelijk medewerkers Provincie Zuid-Holland, afdeling Water en Groen) wijzen erop dat verjaging met ondersteunend afschot een heel effectieve manier van verjagen is, effectiever dan andere vormen van verjaging/wering. Bovendien treedt hier geen gewenning op (Guldemon et al., 2016). Volgens experts leggen vogels en zoogdieren de relatie tussen een schot en een soortgenoot die wordt gedood, waardoor het effect van verjaging met afschot sterker wordt. Dit werkt logischerwijs het beste bij sociaal georganiseerde diersoorten, die in groepsverband foerageren (bijv. wild zwijn, ganzen, eenden, kraaiachtigen etc.). Het gevolg is dat de bewuste groep niet of minder snel terugkomt naar de plek waar geschoten is. Publicaties die dit onderschrijven zijn onder andere Drees & Kuiper (2007); Madsen (1998a en b); Smith et al. (1997); Tracey et al. (2007); Hall, website; Tichenell & Lynch, website, Rey & Liechtli, 2015. Ook wordt daarin aangegeven dat afschot andere verjagings-/weringstechnieken effectiever maakt. Soorten die in deze onderzoeken specifiek worden genoemd zijn smient, knobbelzwaan, meerkoet, Canadese gans meeuwen en kraaiachtigen, waaronder zwarte kraai en ekster. Het betreft studies in o.a. Denemarken, Verenigde Staten en Australië. Deens, Noors, Zweeds en Nederlands onderzoek toont bovendien aan dat de intensiteit van verschrikking door afschot ook een positief effect heeft op de hoeveelheid verjaagde ganzen en de veroorzaakte schade (Madsen, 2001; Månsson, 2017; Ernberg & Simonsen et al., 2016; Lensink et al., 2014). De inzet van mobiele posten voor verjaging met ondersteunend afschot van watervogels werkt ook beter dan vaste posten (Madsen, 1998a). Verjagen met ondersteunend afschot kan overlast geven aan mensen en verstoring van (niet-doelwit) dieren veroorzaken, maar dat is geringer dan bij de inzet van akoestische preventieve middelen, omdat de geluidsfrequentie minder is. Uit onderzoek is gebleken dat deze effecten gebieds- en soortspecifiek kunnen zijn. In een experiment op Engelse vuilnisbelten is aangetoond dat afschrikken met behulp van losse flodders met aanvulling van selectief afschot met succes de aanwezigheid van meeuwen deed afnemen met 97% en dat dit effect tot 4 weken na beëindiging van het beheer effect bleef houden (Baxter, 2008). Hierbij werd minder dan 2% van de meeuwenpopulatie afgeschoten. Terwijl bij alleen maar afschrikking met losse flodders al na 2 weken na de start van het afschrikingsbeheer gewenning op trad en de vogeldichtheden gelijk waren als voor het beheer.

Echter, voor kraaiachtigen is in hetzelfde Engelse experiment geen effect gevonden van verjaging met afschot, wat resulteerde in een afschot van meer dan de helft van de populatie en eenzelfde dichtheid kraaiachtigen aan het einde van de periode met afschrikingsbeheer als daarvoor. In een ander experiment waarbij meeuwen van JFK airport in de VS verjaagd werden door middel van verjaging met afschot werd ook een effect gevonden [Dolbeer et al., 1993]. De onderzoekers hebben twee mogelijke verklaringen hiervoor. Ten eerste kan de afwezigheid van alternatieve foerageerplaatsen ervoor zorgen dat de verjaagde vogels geen keuze hebben terug te keren, ondanks het risico op afschot. Een alternatieve verklaring is dat het verjagen van de ene soort kan leiden tot een verminderde competitie met een andere soort, in de context van de Engelse studie kan het afschrikken van de meeuwen er voor gezorgd hebben dat de foerageerlocatie voor de kraaien aantrekkelijker is geworden waardoor laatstgenoemde niet afgeschrikt worden [Baxter, 2008].

Conclusie

De inzet van verjaging met ondersteunend afschot lijkt voor ganzen, wilde eend en smient effectief, maar voor meeuwen en kraaiachtigen zijn de resultaten niet consistent. Soms wel en soms geen effect. Het effect is situatie/locatiespecifiek. In situaties waar geen effect wordt gevonden zou de aantrekkelijkheid van de locatie (vuilnisbelt), het ontbreken van alternatieve voedselbronnen of het wegvallen van competitie met een andere soort om voedsel (meeuwen) de reden kunnen zijn dat geen effect wordt gevonden. Voor meerkoet en knobbelzwaan werd geen effect geconstateerd. Wanneer uit een studie blijkt dat verjaging met ondersteunend afschot niet is aangetoond, betekent dit, wetenschappelijk gezien, nog niet dat het nooit werkt; evenzeer betekent het aantonen van de werking in een studie niet dat het altijd werkt. Meer (experimenteel) onderzoek naar de effectiviteit van zowel preventieve middelen als naar verjaging met behulp van ondersteunend afschot is wenselijk en urgent.

Bijlage 2. Aantal preventieve maatregelen voor grauwe, kol- of brandgans per jaar (2014-2017)

Tabel. Aantal preventieve maatregelen voor grauwe, kol- of brandgans per jaar (2014 -2017)

	2014	2015	2016	2017	totaal 2014-17	
Verjaging overig	385	989	641	1067	3082	41%
Anders	288	620	412	624	1944	26%
Geweer (als akoestisch middel)	248	659	409	423	1739	23%
Landbouwvoertuigen	36	236	44	41	357	5%
Vogelafweerpistool	13	127	28	58	226	3%
Stokken met linten / vlaggen	12	31	7	17	67	1%
Nestreductie		24			24	0%
Vlaggen	8	8	1	4	21	0%
Flitsmolens	2	3	5	4	14	0%
Vogelverschrikkers	1	3	1	8	13	0%
Schriklint/koord	1		1	4	6	0%
Gevangen en gedood				4	4	0%
Knalapparaat		4			4	0%
Nabootsing roofvogel			2	2	4	0%
Camouflagenetten	1	1			2	0%
Totaal	995	2705	1551	2256	7507	

Bron: Achtergronddocument data-analyse faunabeheer Overijssel, Bijlage bij Evaluatie Faunabeheer Overijssel 58041, 26 april 2018, Berenschot/BügelHajema

Bijlage 3. Protocol zomertelling ganzen

Inleiding

Dit protocol is opgesteld ter bevordering van een gestandaardiseerde telling in de zomer van ganzen in Nederland. In de zomer (juli) bevinden zich in Nederland (zo goed als) alleen ganzen die ook in Nederland broeden. Het overgrote deel van deze in Nederland broedende vogels voltooien hun jaarcyclus in of nabij hun broedgebied. Deze ganzen worden overzomerende ganzen of zomerganzen genoemd en ook wel jaarrond ganzen of standganzen. Deze laatste termen dekken echter niet geheel de lading omdat een klein deel toch elders overwintert, zo is door halsbandonderzoek aangetoond. In de winter worden de zomerganzen in Nederland aangevuld met veel grotere aantallen ganzen die in het Arctisch gebied broeden.

Belang telgegevens

Deze zomertelling van ganzen heeft twee belangrijke doelen: een zo volledig mogelijk overzicht verkrijgen van het aantal ganzen per soort in de afzonderlijke provincies en het schatten van een landelijk totaaloverzicht van het aantal overzomerende ganzen. Provincies zijn verantwoordelijk voor het opstellen van het beleid en de faunabeheereenheden voor het opstellen van het faunabeheerplan. Om het beleid en het beheer te kunnen evalueren en eventueel bij te stellen zijn gegevens over de populatieontwikkeling nodig, evenals gegevens over schade en de uitgevoerde maatregelen. In het bestuur van elke faunabeheereenheid zijn de belangen van de verschillende typen grondgebruik vertegenwoordigd: jacht, landbouw, particulier grondbezit en natuurbeheer (terreinbeherende organisaties). Een breed gedragen protocol en (gezamenlijke) uitvoering van de telling door betrokken organisaties dragen bij aan betrouwbare en niet ter discussie staande populatiegegevens.

In de landelijke werkgroep zomertelling ganzen die dit protocol heeft opgesteld zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd: SOVON, de Jagersvereniging, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland (afd. onderzoek en advies), Staatsbosbeheer, de Faunabeheereenheid (FBE) Zuid-Holland, FBE Utrecht, FBE Limburg, en CLM Onderzoek en Advies. Deze organisaties hebben de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met het tellen en verwerken van de telgegevens en met het beheer van ganzen. De werkgroep zal ieder jaar de belangrijkste gegevens van de verschillende provinciale tellingen in een kort verslag opnemen.

Er is gekozen voor één landelijke teldag. Dit omdat ganzen provinciegrenzen kunnen overvliegen en zich niet gedurende het gehele zomerseizoen op dezelfde plaats bevinden. Met een simultane telling in de provincies kunnen gegevens uit verschillende provincies met elkaar worden vergeleken en kan een goede schatting worden gemaakt van het totale aantal ganzen in Nederland.

TELINSTRUCTIE

Welke periode tellen

De beste telperiode is de tweede helft van juli (zie bijlage 3). In die tijd zit het broedseizoen er voor de meeste broedende ganzen op en vindt geen (vleugel)rui meer plaats. De vogels verzamelen zich,

verliezen wat van hun wintergasten die worden meegeteld. Begin augustus kan de graanoogst al plaatsvinden, waardoor juist wel sprake kan zijn van verplaatsingen.

Er is daarom gekozen om jaarlijks op de **derde zaterdag van juli te tellen**. Houd u zich ook aan deze datum. Afwijking hiervan kan dubbeltellingen als het gevolg van verplaatsingen in de hand werken. Alleen bij zeer ongunstige weers- of andere omstandigheden kan eventueel op een andere dag worden geteld. U wordt verzocht de teldatum en de reden van het verplaatsen van de teldatum te vermelden op het telformulier.

Welk tijdstip

Zomerganzen maken in juli 's ochtend vroeg en 's avonds foerageervluchten maar verblijven midden op de dag urenlang op dezelfde plek. Dit is het aangewezen tijdstip om ze te tellen. Een telling dient tussen 9:30 en 16:00 uur plaats te vinden, waarbij vanwege standaardisatie bij voorkeur direct om 9:30 uur wordt gestart.

Telgebieden/telsectoren

Belangrijk is dat er wordt geteld in vaste telgebieden of telsectoren (vanaf hier worden deze voor het gemak telgebieden genoemd). Een telgebied is een afgebakend gebied met een vaste, van tevoren afgesproken en vastgelegde begrenzing dat binnen een dagdeel kan worden geteld. Voor de vergelijkbaarheid, om dubbeltellingen te voorkomen en voor de correcte uitwerking van de telling is het nodig om zich aan de vastgelegde begrenzing van de telgebieden te houden. Dit is belangrijk voor de standaardisatie van de telmethode en betrouwbaarheid van de resultaten.

Een telgebied dient **geheel doorkruist** te worden (en niet alleen daar geteld te worden waar men uit ervaring weet 'dat er ganzen zitten'), zonder delen twee keer te bezoeken (kans op dubbeltellingen). Dat geldt ook voor stedelijk gebied en bossen met wateren omdat daar tegenwoordig ook relevante aantallen aanwezig zijn. Het beste is om een vaste route te kiezen die jaarlijks wordt herhaald. Teken deze route in op een gebiedskaart zodat ook anderen deze route kunnen volgen en herhalen. Bij voorkeur dient een telgebied jaarlijks door dezelfde groep te worden geteld. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan kan met behulp van de kaart in ieder geval eenzelfde route worden aangehouden. Ga anders van tevoren zelf op verkenning of bestudeer een topografische kaart of luchtfoto.

Tellers

Tellingen dienen te worden uitgevoerd door **minimaal twee tellers**. Telgebieden kunnen het beste in gezamenlijk verband (vogelaars/jagers/terreinbeheerders/etc.) worden geteld zodat het draagvlak voor de telresultaten het grootst is. Bij grote groepen kunnen teams de verschillende soorten verdelen. In het ideale geval zijn minimaal drie tellers aanwezig: één concentreert zich als chauffeur op de route en telt eventueel mee, de tweede telt en de derde noteert en telt eventueel mee. Maak hierover van tevoren afspraken met elkaar. Wanneer een gebied door een grotere telploeg wordt bezocht, kunnen de taken nog gemakkelijker worden verdeeld (bijvoorbeeld een persoon telt de grauwe ganzen en soepganzen, een ander de Canadese ganzen en nijlganzen, en een derde maakt de notities).

Wijze van tellen

Alle ganzen **aan de grond ongeacht de soort**, worden geteld. **Overvliegende dieren worden niet meegeteld, opvliegende en net landende dieren wél**. Door overvliegende vogels niet mee te tellen worden dubbeltellingen voorkomen. Maak een aantekening als ze het telgebied uitvliegen. Jonge ganzen zijn in juli al lastig te onderscheiden van de ouderdieren. De jongen en ouderdieren hoeven daarom niet apart te worden opgeschreven. Voor alle soorten geldt dus dat het **totaalaantal ganzen, inclusief de jongen, wordt genoteerd**.

Vogels die zich buiten de grenzen van het eigen telgebied ophouden dienen NIET te worden meegeteld en genoteerd. Dit om verwarring en dubbeltellingen te voorkomen. Probeer jaarlijks, als de omstandigheden dit toelaten, de tijdsbesteding (intensiteit waarmee het gebied doorzocht wordt) per telgebied gelijk te houden zodat gegevens vergelijkbaar blijven.

Hybriden, kruisingen tussen twee verschillende soorten ganzen, worden ook meegeteld.

Tegenwoordig worden regelmatig hybriden van diverse soorten ganzen waargenomen. Omdat soms erg lastig is te bepalen welke kruising tussen soorten heeft plaatsgevonden (kenmerken variëren nogal) wordt deze niet nader te bepalen groep tot "hybride" beperkt. Deze staan op het telformulier vermeld als 'overige ganzen/ soepgans'.

Alle groepen groter dan 50 exemplaren, ongeacht de soortensamenstelling, worden op het telformulier bij "**Groepen (→ 50 ganzen)**" ingevuld en worden **op kaart gemarkeerd** met behulp van het volgnummer van het telformulier. Het intekenen geeft extra informatie en zo kunnen bij de verwerking van de gegevens bovendien eventuele dubbeltellingen gemakkelijker worden ontdekt. Individuele ganzen of ganzen die zich in groepen van minder dan 50 exemplaren bevinden, worden op het telformulier ingevuld bij "**Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (← 50)**" hoeven niet op kaart gemarkeerd te worden. Dit mag echter wel, maar in dat geval dient u deze bij "Groepen (→50 ganzen)" in te vullen met het bijbehorende volgnummer.

Zie bijlage 1 voor een voorbeeld van een ingevuld telformulier en gemarkeerde kaart.

Als er bepaalde ganzensoorten niet worden waargenomen dient na de telling een '0' ingevuld te worden bij het totaal van de betreffende soort. Wanneer er om wat voor reden dan ook niet is geteld, vul dan '**telling niet uitgevoerd**' in op het formulier en stuur het wel op naar de verwerker van de telling. Wanneer er immers niets is ingevuld of een formulier niet wordt opgestuurd is het niet duidelijk of er wel of niet geteld is. Het formulier dient altijd zo volledig mogelijk te worden ingevuld en te worden opgestuurd.

Groepen tot enkele tientallen vogels kunnen goed individueel worden geteld. Bij grotere groepen kan het noodzakelijk zijn om eenheden van vijf tot zelfs 100 vogels 'af te passen' op de groep. Bij 100en vogels kunnen het best groepen van minimaal 10 of 25 individuen afgepast worden, bij 1000en vogels kunnen het best groepen van 50 of 100 worden afgepast. Dit afpassen vereist een zekere ervaring en handigheid. Minder ervaren tellers wordt aangeraden om een **grote groep enkele malen te tellen** op de beschreven manier en dan het gemiddelde van de uitkomsten aan te houden. Het is aan te bevelen om al voor men begint met tellen snel een schatting van de grootte van de gehele groep te maken. Als een groep halverwege de telling wordt verstoord en opvliegt is een nauwkeurige

telling niet meer mogelijk. Bij groepen waar meerdere soorten ganzen zich ophouden kan het beste eerst de hele groep worden geteld en vervolgens de soorten apart. **Het bepalen van de soortensamenstelling door steekproeven wordt afgeraden** omdat verschillende soorten binnen de groep niet overal gelijk zijn verdeeld. De telgegevens dienen op het **speciale telformulier** te worden genoteerd en groepen worden op het **kaartje van het telgebied** gemarkeerd. Het kaartje is ook gemakkelijk voor de oriëntatie. Een potlood als schrijfmateriaal voldoet het beste bij nat weer. Het lijkt voor de hand liggend, maar probeer te allen tijde **verstoring te voorkomen**, dus jaag geen groepen op behalve als het niet anders kan. Verjaging vergroot de kans op dubbeltellingen. Tellingen kunnen in veel gevallen gewoon van de openbare weg worden uitgevoerd.

In principe zijn **alle vervoermiddelen toegestaan**, maar probeer ieder jaar de telling wel met hetzelfde soort vervoermiddel uit te voeren. Fietsen en lopen maakt het mogelijk om een gebied nauwgezet te onderzoeken (en is milieuvriendelijk), tellen vanuit een auto kan nodig zijn in grote gebieden, bij minder goed weer en om eventuele verstoring te voorkomen. In sommige gevallen is het nodig een boot te gebruiken.

Een verrekijker is bij een telling onontbeerlijk. Een telescoop is een handige aanvulling en eigenlijk onmisbaar bij het tellen van grote en verre groepen. Bij het tellen kan een handteller goede diensten bewijzen (voor enkele euro's te bestellen via internet; zoek via Google). Een **vogelgids** is handig om bij twijfel de kenmerken op te zoeken en de waarneming te bevestigen.

Samenvattend

- Derde zaterdag in juli.
- 09.30-16.00 uur.
- Vlakdekkende telling in telgebieden.
- Vlakdekkend dus gebied wordt geheel doorkruist.
- Ganzen buiten het telgebied worden niet geteld.
- Probeer verstoring te vermijden.
- Minstens 2 tellers, liefst drie.
- Alle ganzen (oude en jonge) worden geteld, ongeacht de soort.
- Hybriden tellen we mee onder het kopje 'overige ganzen/ soepgans'.
- Overvliegende dieren worden NIET meegeteld.
- Net landende (invallende) vogels worden wel geteld (behalve als men zeker weet dat de groep al geteld is), opvliegende vogels eveneens.
- Groepen →50 stuks: invullen bij "Groepen (→ 50 ganzen)" en op kaart markeren met het volgnummer.
- Losse individuen en groepen

Bijlage 4. Tijdelijke beperkingen van afschot op basis van beslissingen op bezwaar (BOB's)

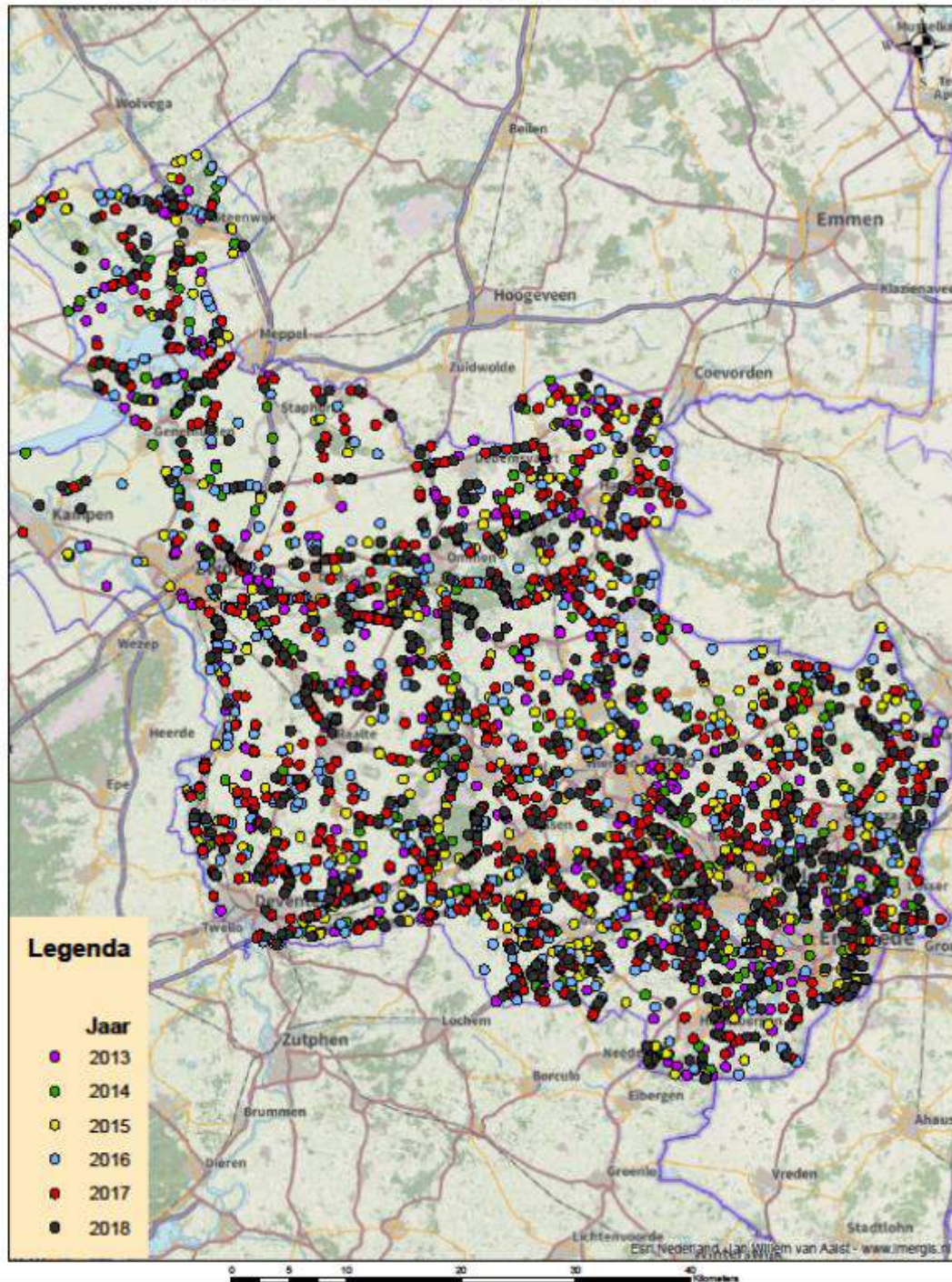
NATURA2000-GEBIED	EERSTE LASTGEVING UIT 2E BOB VAN 16 FEBRUARI 2016 (2016/0021940)	TWEEDE LASTGEVING UIT 3 ^E BOB VAN 9 OKTOBER 2017 (2017/0340669)	
		Zomerperiode (van 1 april tot 1 oktober)	Winterperiode (van 1 oktober tot 1 april)
Engbertsdijkvenen	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	Geen last van toepassing.	Last geldt alleen voor de pleisterperiode van de Kraanvogel (van 1 oktober tot 1 mei), voor zover afschot plaatsvindt binnen de 500 meter contouren die ten aanzien van de kraanvogel zijn opgenomen in het Natura2000-beheerplan.
Rijntakken (deelgebied Uiterwaarden IJssel)	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied. 	Last geldt in het gebied en daarbuiten, alleen binnen een afstand van 250 meter van in het gebied aanwezige kleine en wilde zwanen.
Weerribben	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	Geen last van toepassing
Zwarte Meer	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	Geen last van toepassing
Ketelmeer & Vossemeer binnendijks	Geen last van toepassing	Geen last van toepassing.	Last geldt in het gebied en daarbuiten, alleen binnen een afstand van 250 meter van in het gebied aanwezige kleine zwanen.
Ketelmeer & Vossemeer buitendijks	Geen last van toepassing	Last van toepassing op alle buitendijkse percelen.	Last van toepassing op alle buitendijkse percelen.
Wieden	Geen last van toepassing	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	Last geldt in het gebied en daarbuiten, alleen binnen een afstand van 250 meter van in het gebied aanwezige kleine zwanen.
Uiterwaarden Zwarte Water & Vecht	Geen last van toepassing	In het gebied en binnen een straal van 500 meter van het gebied.	De last betreft voor de winterperiode enkel de kolganzen in het gebied.

- Eerste lastgeving heeft geduurd van 16 februari 2016 t/m 24 oktober 2016 (Natuurbeschermingswet vergunning)
- Tweede lastgeving heeft geduurd van 9 oktober 2017 t/m 1 april 2018 (nieuwe Wet natuurbescherming vergunning)

Bron: Achtergronddocument data-analyse faunabeheer Overijssel.

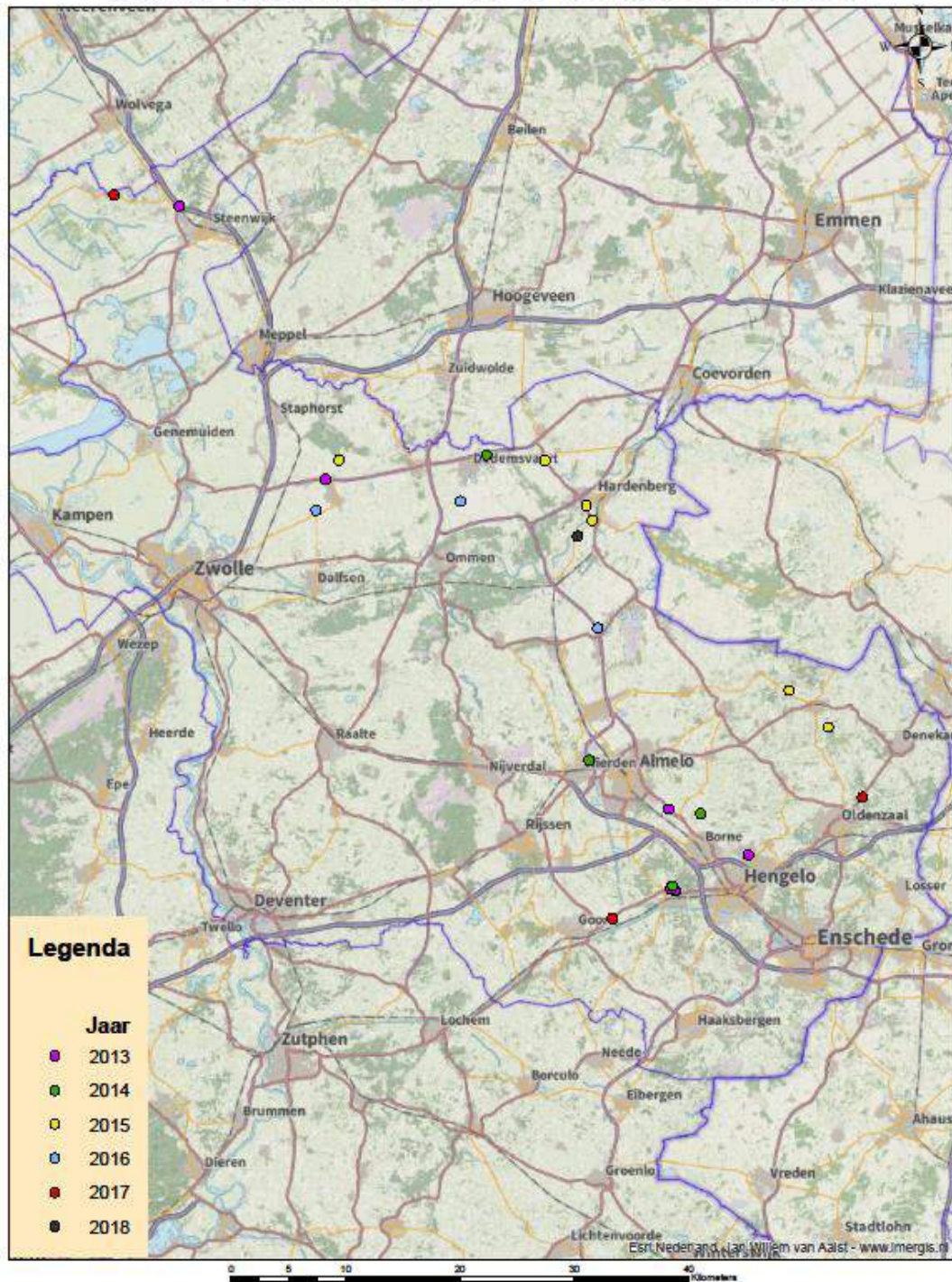
Bijlage 5. Valwild ree

Valwild ree 2013 - 2018 provincie Overijssel

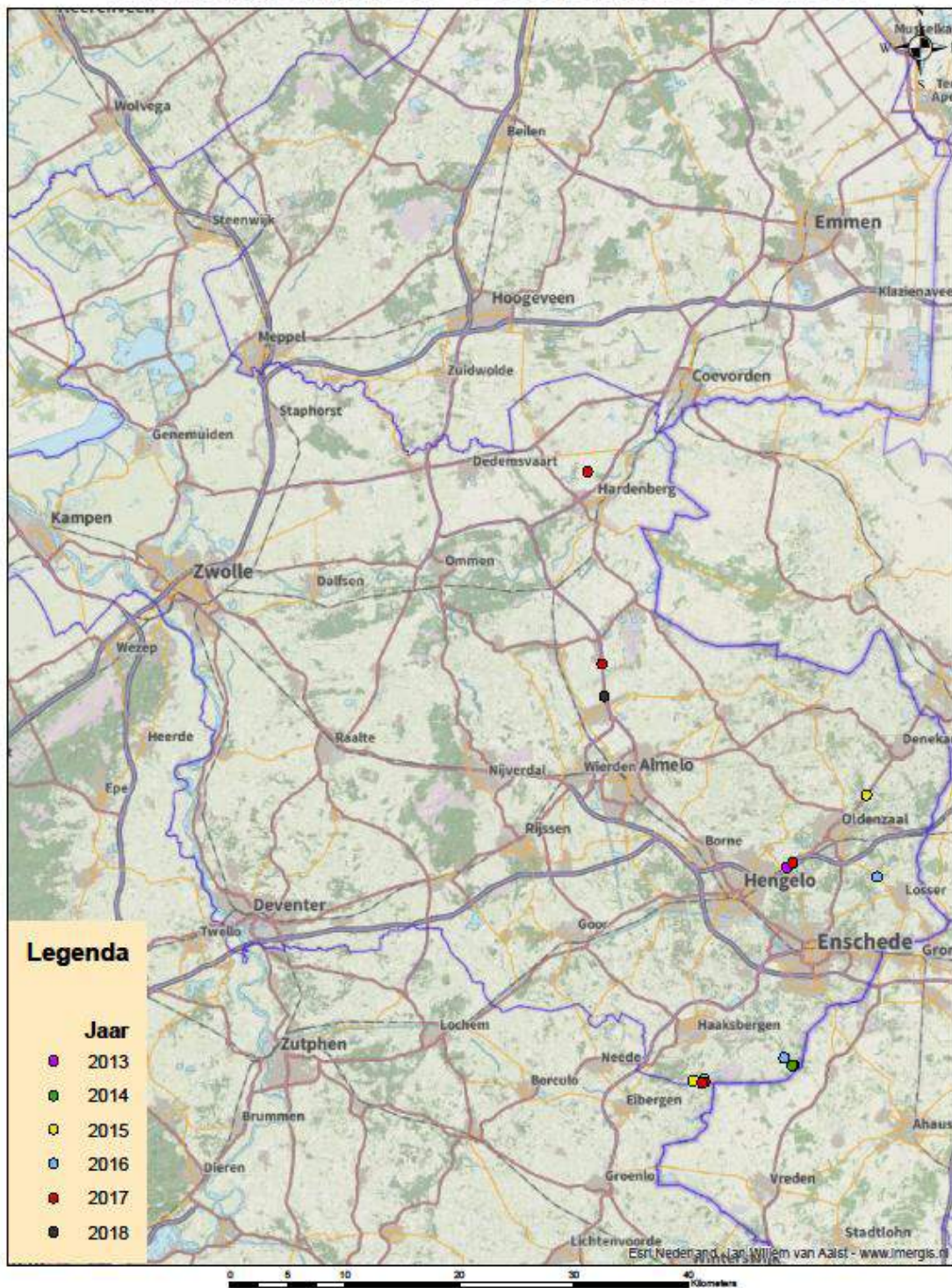
Bijlage 6. Valwild damwild

Valwild damwild 2013 - 2018 provincie Overijssel

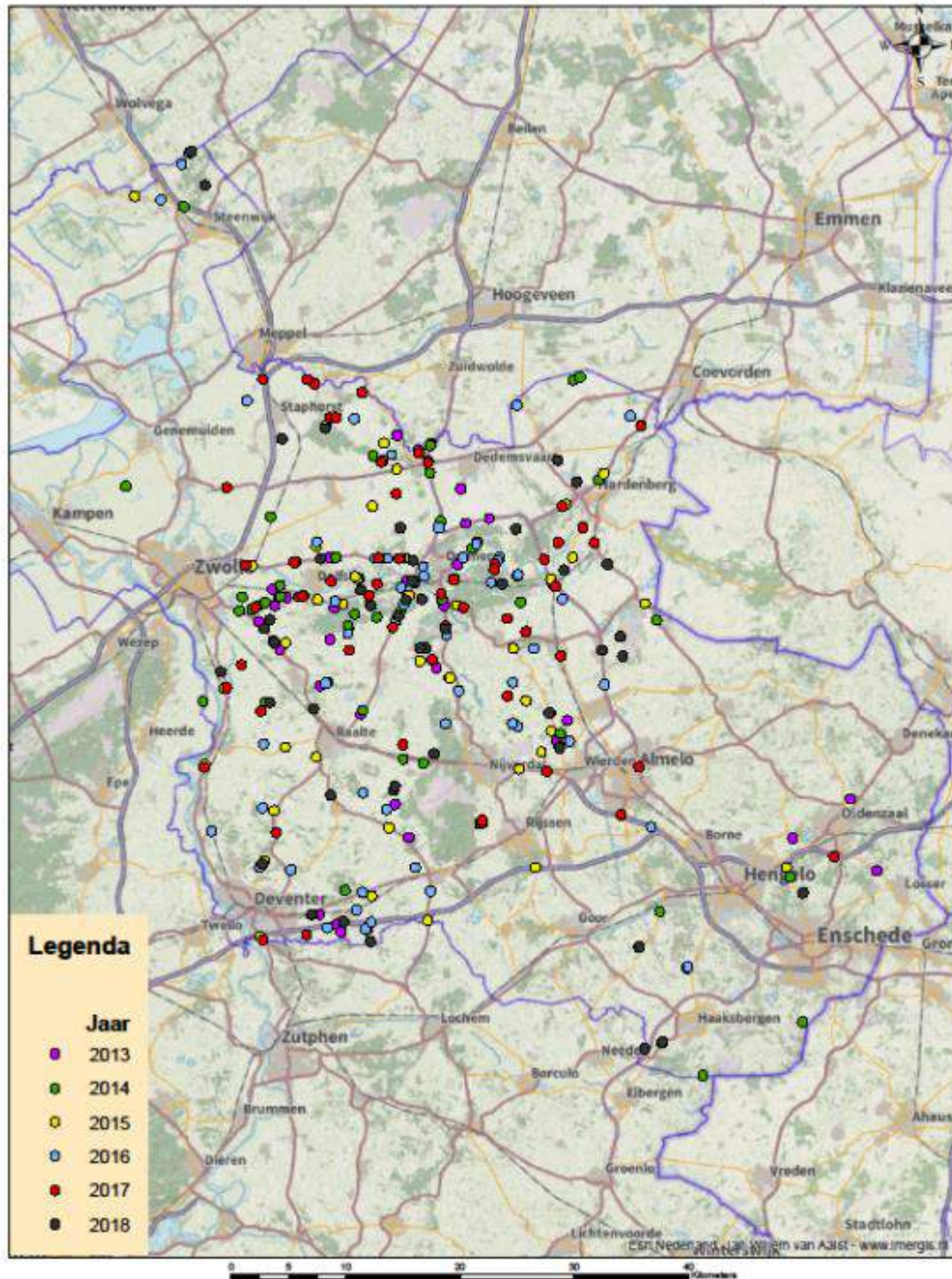
Bijlage 7. Valwild wild zwijn

Valwild wildzwijn 2013 - 2018 provincie Overijssel

Bijlage 8. Valwild das

Valwild das 2013 - 2018 provincie Overijssel

Bijlage 9. Kader Faunabeheerplan 2019-2024

Kader Faunabeheerplan 2019 – 2024 - versie 2018 04 16 2018/0226835
Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Overijssel op 24 april 2018.

1. Inleiding

- 1.1 Functie van het kader
- 1.2 Status van het kader

2. Algemene kaders

- 2.1 Planmatige aanpak van faunabeheer
- 2.2 Schade en schadepreventie

3. Bestrijden van schadeveroorzakende dieren (vrijstelling)

- 3.1 Algemeen
- 3.2 Gebruik van de landelijke vrijstelling
- 3.3 Provinciale vrijstelling

4 Populatiebeheer (onthefing en opdracht)

- 4.1 Onderbouwing voor aan te vragen ontheffingen
- 4.2 Basis voor opdrachten

5. Jacht

- 6. Monitoring
  - 6.1 Voorwaarden en te beschermen belangen per soort
  - 6.2 Noodzakelijke gegevens
  - 6.3 Doorlopende monitoring

7. Organisatie van de uitvoering

- 7.1 Provinciale verordening over de organisatie van de uitvoering
- 7.2 Actoren
- 7.3 rollen
- 7.4 WBE's
- 7.5 Naleving

8. Factsheet per soort

- 8.1 Algemeen
- 8.2 per soort

Bijlagen

Tabel: Overzicht van eisen gesteld aan ontheffing, vrijstelling en jacht op grond van wet en regelgeving

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Functie van dit kader

De Faunabeheereenheid Overijssel (FBE) is een zelfstandige rechtspersoon en niet verbonden met de provincie. De Wet natuurbescherming zelf geeft de FBE opdracht een faunabeheerplan vast te stellen en aan de provincie voor te leggen ter goedkeuring (art.3.12-1). De FBE doet dit dus niet in opdracht van de provincie. Wel subsidieert de provincie de kosten die de FBE maakt.

In dit Kader maakt de provincie vooraf duidelijk waaraan het faunabeheerplan 2019-2024 moet voldoen om in aanmerking te komen voor goedkeuring. Gedeputeerde Staten (GS) toetsen het faunabeheerplan aan relevante wetten en regelingen. Waar nodig geeft dit Kader aan hoe GS de bepalingen daarvan interpreteren en hanteren. Verder toetsen GS het faunabeheerplan aan het geldende provinciale beleid. Het Kader maakt dit beleid concreet om het te kunnen toepassen in het faunabeheerplan.

1.2 Status van dit kader

Het beleid van de provincie is tot stand gekomen in overleg met het maatschappelijke veld, waaronder de stakeholders van de FBE. Ook het Kader zelf is voor de vaststelling door GS besproken met deze stakeholders. Met de FBE als uitvoerder van het provinciale beleid is overleg geweest over de vraag of dit Kader voldoet en uitvoerbaar is. De overleggen waren constructief. Het vaststellen van het Kader is de verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten. Het faunabeheerplan verbindt stakeholders en bestuursleden van de FBE (die zijn benoemd op (bindende) voordracht van de stakeholders) met elkaar. In hoofdstuk 7 gaan we verder in op organisatorische aspecten van de samenwerking tussen provincie, FBE en WBE's.

Hoofdstuk 2. Algemene kaders

De Wet natuurbescherming bepaalt dat het faunabeheerplan de basis is voor "duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door *grondgebruikers* en de uitoefening van de jacht" (art.3.12-1). Wij werken deze drie 'sporen' verder uit in de hoofdstukken 3,4 en 5. In dit hoofdstuk komen eerst enkele algemene onderwerpen aan de orde: een planmatige aanpak van het faunabeheer (par.2.1) en schade en schadepreventie (par. 2.2).

2.1 Planmatige aanpak van het faunabeheer

De Wet natuurbescherming vereist een planmatige aanpak van het faunabeheer. Dat blijkt alleen al uit de eis in art. 3.12-1 dat populatiebeheer, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht gebeuren op basis van een faunabeheer *plan*. Zie ook de memorie van toelichting blz.230: "Nu . . . ook schadebestrijding en jacht onderwerpen zijn van het faunabeheerplan, kan het beheer op samenhangende wijze vorm worden gegeven." Tevens bepaalt de wet dat ten behoeve van een *planmatige en doelmatige aanpak* van het faunabeheer het faunabeheerplan wordt onderbouwd met trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het werkingsgebied van het faunabeheerplan (artikel 3.12 lid 5 Wnb). In het verlengde daarvan stellen wij in onze Omgevingsverordening (art. 7.8. 4 en 7.8.5) eisen aan het faunabeheerplan met het oog op samenhangend en planmatig beheer.

Wij verstaan onder planmatig beheer de samenhang tussen activiteiten in de drie 'sporen' van het

faunabeheerplan: duurzaam beheer van populaties, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en de uitoefening van de jacht. Die samenhang kan betrekking hebben op het hele werkgebied van de FBE, maar ook op delen daarvan.

Bijzondere aandacht verdienen in dit opzicht de Natura 2000 gebieden. Faunabeheer in of dichtbij een Natura 2000-gebied kan effect hebben op de instandhoudingsdoelen van dit gebied. In het N2000-beheerplan staat aangegeven voor welke handelingen geen vergunning gebiedsbescherming (Wnb art.2.7) nodig is. Voor andere handelingen kan het zijn dat een vergunning gebiedsbescherming nodig is.

Wij verwachten dat het faunabeheerplan:

- a) Planmatigheid vorm geeft door waar relevant per soort (streef)doelen te stellen aan schadepreventie en populatiebeheer over de looptijd van de planperiode;*
- b) Aandacht besteedt aan de samenhang tussen activiteiten in de sporen populatiebeheer, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht voor het bereiken van de gestelde doelen;*
- c) De aanpak van de werkzaamheden waar dat doelmatig is verbijzonderd naar afzonderlijke delen van zijn werkgebied;*

2.2 Schade en schadepreventie

De instrumenten vrijstelling, ontheffing en opdracht worden gebruikt voor het voorkomen of beperken van schade door verstoren, verjagen, vangen of doden van schadeveroorzakende dieren. De vrijstelling geldt voor grondgebruikers, de ontheffing wordt aangevraagd door de FBE; de werking van beide beperkt zich tot het beschermen van in de wet aangegeven belangen. De wet bepaalt dat een vrijstelling of een ontheffing uitsluitend wordt verleend als er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Voor de uitoefening van de jacht geldt deze eis niet.

Wij verstaan onder *preventieve maatregelen* alle maatregelen die als doel hebben schade aan één of meer van de wettelijke belangen te voorkomen of te beperken. Dat kan op verschillende manieren:

1. zonder bestrijding van schadeveroorzakende dieren: de belanghebbende bij een van de beschermde belangen treft maatregelen om schade te voorkomen door bijvoorbeeld afscherming van grond en wegbeheer;
2. door verstoren en/of verjagen van schadeveroorzakende dieren;
3. door afschot van schadeveroorzakende dieren.

Dit onderscheid en de volgorde daarin is van belang omdat een volgende 'trap' alleen gebruikt mag worden als de voorgaande onvoldoende resultaat oplevert. Daarbij mag de proportionaliteit tussen de te nemen maatregelen en de te voorkomen (dreigende) schade meewegen. Het faunabeheerplan moet dit onderbouwen. Daarbij past ook aandacht voor de voordelen die bepaalde soorten kunnen bieden (bijv. roeken die emelten en andere insecten prederen).

Als belanghebbenden bij het voorkomen van schade de bovengenoemde volgorde van maatregelen in acht moeten nemen is dat een belangrijk aandachtspunt voor de FBE. De FBE behartigt immers de belangen van de grondgebruikers (zie ook par. 7.4), en vraagt ten behoeve van grondgebruikers en jacht(akte)houders ontheffingen aan.

Samenvattend:

- Voor het aanvragen van ontheffingen is een onderbouwing in het faunabeheerplan nodig dat niet kan worden volstaan met maatregelen in een lagere preventietrap (zie par.4.1 onder e).
- Voor het gebruiken van een landelijke vrijstelling kan het faunabeheerplan in plaats daarvan verwijzen naar een concrete landelijke onderbouwing (zie par. 3.2 onder c).
- Voor het uitoefenen van de jacht geldt deze eis niet (preventie is geen alternatief voor jacht).

Hoofdstuk 3. Bestrijden van schadeveroorzakende dieren (vrijstelling)

3.1 Algemeen

De Wnb denkt bij het bestrijden van schadeveroorzakende dieren met name¹ aan het instrument vrijstelling (art.3.15 landelijk en 3.16) provinciaal). De Kroon en Provinciale Staten kunnen dieren aanwijzen die in het hele land of de hele provincie schade of overlast veroorzaken en niet in hun voortbestaan worden bedreigd.

*Grondgebruikers*² kunnen van deze vrijstelling gebruik maken om zonder ontheffing schade te voorkomen of te beperken door handelingen op de gronden en opstallen die bij hen in gebruik zijn. Deze handelingen moeten ten doel hebben dreigende schade in het lopende of komende jaar aan die gronden en opstallen of aan het omringende land te voorkomen, voor zover die betrekking heeft op met name genoemde gevallen (Wnb art.3.15). Dat zijn:

- Door vogels veroorzaakte belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij, wateren of schade aan flora en fauna;
- Door dieren die vallen onder de habitatrichtlijn veroorzaakte schade aan wilde flora en fauna en natuurlijke habitats, of ernstige schade aan met name gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- Door overige beschermde dieren veroorzaakte schade die in de landelijke of provinciale vrijstelling is benoemd.

De wet bepaalt dat een vrijstelling uitsluitend wordt verleend als er geen andere bevredigende oplossing bestaat om de schade te voorkomen (art. 3.3-4a (vogels), art.3.8-5a (habitatrichtlijn); art.3.10-2 (overige beschermde soorten). Zie ook Regeling natuurbescherming art. 3.2.

Om van een vrijstelling gebruik te kunnen maken moet een grondgebruiker dus aannemelijk kunnen maken:

- a) Dat er geen andere middelen mogelijk zijn om de schade te voorkomen of beperken;
- b) Verstoren, verjagen, vangen of desnoods schieten van dieren nodig is ter voorkoming van de schade.

3.2 Gebruik van de landelijke vrijstelling

De Regeling natuurbescherming regelt in art.3.1 de landelijke vrijstelling voor Canadese gans, houtduif, kauw en zwarte kraai (voor de verboden in art. 3.1 van de wet), en voor konijnen en vossen (voor de verboden in art. 3.10 -1a en 1b van de wet).

Art. 3.2 van de Regeling bepaalt dat handelingen waarvoor vrijstelling is verleend, plaatsvinden

¹ Ook populatiebeheer en jacht dragen bij aan beperking van schade.

² Zie ook de memorie van toelichting blz.212

overeenkomstig het faunabeheerplan. Dit betekent dat het faunabeheerplan het gebruik van de vrijstelling moet faciliteren. In de praktijk zijn er van deze vrijgestelde soorten nog niet of weinig schade- en afschotgegevens beschikbaar, omdat in het verleden geen melding van schade en afschot voor deze soorten werd gedaan. Dat is veranderd bij de inwerkingtreding van de Wnb.

Wij verwachten dat het faunabeheerplan overeenkomstig de wet (art. 3.12-5, 3.13, 3.15) :

- a) Trendtellingen verschaft van de soorten waarvoor een aanvraag tot vrijstelling wordt voorzien;*
- b) Afschotgegevens voor die soorten vermeldt over de afgelopen 5 jaar, voor zover beschikbaar;*
- c) Het gebruik door grondgebruikers van de landelijke vrijstelling faciliteert door het opnemen van de daarvoor benodigde gegevens, dan wel door te verwijzen naar een concrete landelijke onderbouwing waaruit die gegevens blijken:

  - geen andere bevredigende oplossing mogelijk is in een lagere preventietrap;*
  - gebruik van een vrijstelling nodig is ter bescherming van een in de wet genoemd wettelijk belang;*
  - welke dreigende schade wordt voorzien in de looptijd van het faunabeheerplan**
- d) Aangeeft hoe de hierboven gevraagde gegevens worden verwerkt in de jaarrapportage;*

3.3 Gebruik van de provinciale vrijstelling

Wij hebben besloten om een ontwerpbesluit ter inzage te leggen voor het schrappen van de provinciale vrijstellingslijsten schadeveroorzakende soorten. Na ter inzagelegging leggen wij Provinciale Staten een voorstel voor. Het gaat om beide lijsten, 9b (vrijstellingslijst voor verontrusten van een aantal vogelsoorten), en 9c (vrijstellingslijst voor doden van de roek). Volgens huidige planning besluiten PS hier sept/okt 2018 over.

Provinciale vrijstelling voor verstoring van een aantal vogelsoorten is niet meer nodig, omdat de wet dit toestaat (mits er geen wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding). Vrijstelling voor het doden van de roek wordt in het voorstel eveneens geschrapt, omdat de staat van instandhouding van deze soort niet gunstig is. Als de vrijstelling voor doden van de roek vervalt, is er voor het verjagen met ondersteunend afschot van de roek een ontheffing nodig.

Wij stellen voor dat de FBE (vooruitlopend op het besluit van PS) in het concept faunabeheerplan beschrijft of er bij deze soorten van de huidige vrijstellingslijsten al dan niet wettelijke belangen worden geschaad, waardoor doden noodzakelijk is. Deze gegevens zijn nodig voor het gebruik van de vrijstelling als die blijft bestaan, en ook voor het onderbouwen van een ontheffing, als de vrijstelling vervalt en verjagen met ondersteunend afschot noodzakelijk is.

Hoofdstuk 4. Populatiebeheer (ontheffing en opdracht)

In dit spoor denkt de wet met name aan de instrumenten ontheffing en opdracht.

Als een populatie op landelijk of provinciaal niveau niet in zijn voortbestaan wordt bedreigd, kunnen Gedeputeerde Staten ontheffing verlenen om de omvang van die populatie te beperken. Dat mag alleen ter bescherming van met name genoemde wettelijke belangen, zoals (geen volledige opsomming): volksgezondheid; openbare veiligheid; gewassen, vee, bossen, visserij of wateren; flora en fauna en instandhouding van habitats; onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (art. 3.17). Ontheffingen zijn gericht aan de FBE. De FBE kan een wbe 'of anderen' machtigen om gebruik te maken van de ontheffing (lid 3). Voorwaarde is dat de FBE 'handelt overeenkomstig het daartoe vastgestelde en goedgekeurde faunabeheerplan' (lid 2). Zie verder par.4.1.

Als ter bescherming van de genoemde belangen actief ingrijpen van de provincie nodig is om een populatie te beperken, kunnen GS daartoe opdracht verstrekken. Zie verder par. 4.2

4.1 Onderbouwing voor aan te vragen ontheffingen

Een functie van het faunabeheerplan is het verschaffen van informatie ter onderbouwing van aan te vragen ontheffingen. Voor ontheffingen die dezelfde looptijd hebben als het fbp ligt dat voor de hand. Zij worden immers aangevraagd tegelijkertijd met het verzoek tot goedkeuring van het faunabeheerplan. Er kunnen soorten zijn waarvoor de noodzaak van een ontheffing op het moment van inwerkingtreding van het faunabeheerplan nog niet duidelijk is. In dat geval vraagt de FBE later een ontheffing aan. De FBE kan daarop anticiperen door voor die soorten alle gegevens in het faunabeheerplan op te nemen en gedurende de looptijd daarvan bij te houden.

Wij verwachten dat de FBE

de schade- en populatiegegevens van de soorten die in het plan zijn opgenomen, tijdens de looptijd van het plan actueel houdt en de gevolgen aangeeft voor (de uitvoering van) het faunabeheerplan.

Voor ontheffingen met dezelfde looptijd als het faunabeheerplan kan het Faunabeheerplan de functie van een ontheffingsaanvraag hebben³. De onderbouwing moet dan volledig zijn, zodat een aanvraag onder verwijzing naar het Faunabeheerplan zonder aanvullingen in behandeling genomen kan worden. Het Faunabeheerplan voldoet aan het wettelijke toetsingskader voor het beoordelen van een aanvraag, verwerkt relevante jurisprudentie en voldoet aan het provinciale beleid zoals aangegeven in dit beleidskader.

Wij verwachten concreet dat het faunabeheerplan (conform wet- en regelgeving):

- a) Kwantitatieve gegevens verschaft per soort over zowel de feitelijke als de gewenste stand van een populatie, zo nodig ook per periode van een jaar; hierbij worden de meest recente gegevens gebruikt;*
- b) Als dit redelijkerwijze mogelijk is per soort schadecijfers van minimaal de afgelopen 5 jaar⁴ verstrekt, uitgesplitst per WBE en (in een bijlage) op perceelsniveau⁵*
- c) aangeeft hoe het afschot in de afgelopen 5 jaar is geweest (ook per WBE);*
- d) het verband aantoont tussen de afschotcijfers en de schadecijfers (dat wil zeggen de effectiviteit), of tenminste dit verband aannemelijk maakt⁶; zowel over de vorige als over de komende periode van 5 jaar;*
- e) motiveert waarom de voorgestelde maatregelen de meest geschikte zijn, en maatregelen*
- f) in een lagere preventietrap niet voldoende zijn om het doel te halen; geef plaats en periode van de voorgenomen maatregelen aan;*

³ Er kan dan na de vaststelling van het FBP een summierere aanvraag ingediend worden onder verwijzing naar het Faunabeheerplan

⁴ Om trends te kunnen vaststellen, en verband te kunnen aantonen zijn jaarlijkse gegevens noodzakelijk, waarbij de jongste gegevens maximaal een jaar oud mogen zijn, om een ontheffing te kunnen verlenen die in de rechtsgang overeind blijft. Recente tellingsgegevens van vogels in de winterperiode zullen voor de meest recente perioden extra bij SOVON opgevraagd moeten worden.

⁵ Met gegevens op postcodeniveau kunnen woonplaats eigenaar en ligging perceel ver uit elkaar lopen

⁶ Jurisprudentie zoals de uitspraak van de RvS d.d. 18-10-2017, 201605130/1/A3 (Utrecht), noopt hiertoe.

- g) motiveert dat de voorgestelde maatregelen geen verslechtering van de staat van instandhouding tot gevolg hebben (vogels)⁷, dan wel geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding (HR soorten en andere beschermde soorten)⁸;*
- h) onderbouwt dat ontheffing nodig is voor een wettelijk belang.*
- i) Aangeeft welke maatregelen nieuw zijn ten opzichte van het huidige Faunabeheerplan.*

4.2 Onderbouwing voor opdrachten

Een opdracht is de actieve versie van een ontheffing op verzoek. Artikel 3.18 Wnb geeft GS de bevoegdheid om opdrachten te geven aan de FBE, aan WBE's, aan andere samenwerkingsverbanden of aan personen om de omvang van een populatie te beperken.

Als de uitvoering van het faunabeheerplan dat nodig maakt (bij voorbeeld als de betrokkenen daarin opgenomen maatregelen niet kunnen of niet willen uitvoeren) kunnen GS hen of anderen in hun plaats de opdracht geven om in actie te komen. Het kunnen ook omstandigheden zijn die niet in het faunabeheerplan zijn voorzien, die GS nopen een opdracht te geven. De ontvangers van de opdracht hebben zo nodig toegang tot gronden met behulp van de sterke arm.

Een opdracht kan alleen worden gegeven met het oog op dezelfde belangen als waarvoor ontheffing kan worden verleend, en onder dezelfde voorwaarden die gelden voor een ontheffing.

Wij verwachten dat het faunabeheerplan

- a) de basis verschaft om zo nodig gebruik te maken van onze bevoegdheid om opdrachten te geven ter uitvoering van het faunabeheerplan, voor zover nu al voorzienbaar.*

Hoofdstuk 5. Jacht

Onder jacht verstaan wij in navolging van de Wnb (art. 3.20) het verontrusten, vangen, en doden van wild door een jachthouder ter uitoefening van zijn jachtrecht. Dit Kader doet niets af aan het recht op de jacht, dat rechtstreeks voortvloeit uit de wet (artikel 3.20 lid 1 Wnb).

Tijdens de parlementaire behandeling van de Wet natuurbescherming heeft de staatssecretaris aangegeven dat het aan de jachthouder is te bepalen wat een redelijke wildstand in zijn jachtveld in de praktijk betekent. Hij schrijft: (min. EZ 23-05-2016): "Bij een redelijke wildstand in een jachtveld is het niveau van de wildstand zodanig, dat deze bijdraagt aan het *voorkomen van schade* zonder dat de *staat van instandhouding* van de soort daar onder te lijden heeft." De staatssecretaris noemt hier twee factoren, die met elkaar in balans moeten zijn.

Schade: Een planmatige aanpak gaat er van uit dat de samenhang tussen jacht en schadebestrijding in beeld wordt gebracht (zie par.2.1). Ook de jacht op de landelijk vrijgestelde soorten kan bijdragen aan het voorkomen van schade. Van de jachtaktehouder mag worden verwacht dat hij op de hoogte is van alle factoren die de schade kunnen beperken en deze bij zijn werk in beeld brengt.

Stabiele stand van de soort: De jacht(akte)houder moet inzicht hebben in de factoren die deze stabiliteit beïnvloeden. Dat kan gaan om de draagkracht van de aanwezige populaties, een goede leeftijdsopbouw van de wildpopulatie, predatie, genetische uitwisseling en, in overleg met de grondgebruiker, zo nodig verbetering van de biotoop in een jachtveld (bijvoorbeeld: voldoende

⁷ Wnb art. 3.3-4 onder c.

⁸ Wnb art. 3.8-5 onder c.

schuilplaatsen;). Ook kan er invloed zijn op of van aangrenzende jachtvelden of een nog groter gebied (wilde eend, houtduif).

De Wet natuurbescherming richt zich rechtstreeks tot de jachthouder; die moet doen *wat een goed jachthouder betaamt* om een redelijke stand van de *in zijn jachtveld aanwezige* wild te handhaven dan wel . . . te bereiken, en om schade door in zijn jachtveld aanwezig wild . . . te voorkomen. (art. 3.20-3). Wij vinden het wenselijk dat jachthouders met elkaar in gesprek blijven over wat dit van hen vraagt. Dat zal een breed gedeelde praktijk laten ontstaan rond het begrip redelijke wildstand en de professionaliteit van de wbe's bevorderen.

Het huidige faunabeheerplan beschrijft in het opgenomen afwegingskader de criteria voor die praktijk. In aanvulling hierop noemden wij hierboven enkele factoren, die bij het hanteren van die criteria van belang zijn.

Het is belangrijk dat relevante en actuele gegevens het faunabeheerplan onderbouwen. Dat geldt ook voor de uitoefening van de jacht. De Wet natuurbescherming bepaalt dat dit in elk geval betreft trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren (art. 3.12-5) en afschotgegevens (art. 3.13) Onze verordening (art.7.8.5) vraagt zo mogelijk kwantitatieve gegevens over de populatie van jachtsoorten, en een overzicht van gerealiseerde afschotgegevens per diersoort in de looptijd van het voorgaande faunabeheerplan en een afwegingskader voor de redelijke wildstand. Dit laatste is ook al opgenomen in de door ons goedgekeurde aanvulling op het lopende faunabeheerplan.

Wij verwachten dat het faunabeheerplan:

- a) kwantitatieve gegevens over de jachtsoorten bevat; als die niet beschikbaar zijn trendtellingen of op een andere manier verkregen schattingen;***
- b) Zo mogelijk gegevens bevat over het gerealiseerde afschot in de voorgaande 5 jaren;***
- c) aangeeft hoe het adequaat leveren van de noodzakelijke gegevens aan de FBE voor het jaarlijkse verslag is geborgd;***
- d) op aangeven van de wbe's beschrijft hoe zij hun leden ondersteunen om 'goed jachthouder' te zijn en inzicht te hebben in de criteria en factoren die de redelijke wildstand beïnvloeden.***

Hoofdstuk 6. Monitoring

Het verkrijgen, analyseren en presenteren van gegevens is van groot belang voor de uitvoering van planmatig faunabeheer. Het is, behalve een wettelijke plicht, noodzakelijk voor:

- inhoudelijk en juridisch onderbouwen van vrijstellingen, ontheffingen en opdrachten
- controleren en evalueren van de ingezette maatregelen
- signaleren van ontwikkelingen
- bijstellen van doelen

Er zijn verschillende instrumenten voor populatiebeheer en schadebestrijding. Er zijn ook verschillende categorieën van soorten met voor elke categorie (net weer iets) verschillende voorwaarden en te beschermen belangen. Eerst zetten we in dit hoofdstuk op een rij welke voorwaarden en belangen gelden voor de 3 categorieën van soorten (par. 6.1 en de tabel op blz.11). Daarna geven we aan welke gegevens nodig zijn, wie primair verantwoordelijk zijn voor het leveren daarvan (par.6.2). Ten slotte besteden we aandacht aan de manier waarop die gegevens actueel gehouden kunnen worden (par. 6.3)

6.1 Voorwaarden en te beschermen belangen per categorie van soorten

Aan het bestrijden van schade door de verschillende categorieën van soorten (vrijstellingen) en het beperken van populaties van deze soorten (ontheffingen en opdrachten) stelt de wet voorwaarden. Kort samengevat: als er een andere oplossing bestaat dan verstoren, verjagen, vangen of doden van dieren gaat die voor. En deze handelingen zijn – als ze aantoonbaar onvermijdelijk zijn – alleen toegestaan ter behartiging van met name genoemde belangen. Deze voorwaarden gelden voor alle instrumenten op dezelfde manier. Zie voor een overzicht de tabel op de volgende bladzijde.

NB: wij hebben in de tabel de wettelijke bepalingen samengevat in trefwoorden. Voor de praktijk van de uitvoering is het nodig kennis te hebben van de letterlijke tekst van de wet!

6.2 Noodzakelijke gegevens

Populatiebeheer, schadebestrijding en jacht gebeuren overeenkomstig het faunabeheerplan (Wnb art. 3.12-1). Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het faunabeheerplan onderbouwd door trendtellingen (Wnb art. 3.12-5). Handelingen waarvoor een landelijke vrijstelling is verkregen, vinden ook plaats overeenkomstig het faunabeheerplan (Rnb art. 3.2). Provinciale Staten stellen bij verordening regels waaraan het faunabeheerplan moet voldoen (Wnb art. 3.12-9). Deze bepalingen vormen de grondslag voor hoofdstuk 7 van de provinciale omgevingsverordening. Artikel 7.8.4 vormt de kern van deze paragraaf.

1. De Wnb bepaalt dat **jachtaktehouders** aangeven hoeveel dieren van welke soort zij hebben gedood. Zij verstrekken deze gegevens aan **de FBE** en die maakt ze in een overzicht openbaar. De wet zelf legt daarbij een koppeling met het jaarverslag dat de FBE verplicht levert (art.3.13; 3.12-8). Openbaarmaking gebeurt op zo'n manier dat de gegevens niet herleidbaar zijn naar individuele jachtaktehouders.
2. Landelijke en provinciale vrijstellingen voor het bestrijden van schade zijn gericht aan de **grondgebruikers**. (Wnb 3.15). En ze worden verleend ter bestrijding van schade in het lopende of komende jaar. Voor het leveren van de gegevens om (dreigende) schade te onderbouwen zijn de grondgebruikers (eind)verantwoordelijk. Het moet dus telkens gaan om specifieke en actuele gegevens ('het lopende of volgende jaar').
3. Ontheffingen worden aangevraagd door en zijn gericht aan de FBE. De FBE kan wbe's of hun leden machtigen om daarvan gebruik te maken. **De FBE** is verantwoordelijk voor het leveren van de informatie die wij nodig hebben om de ontheffing te kunnen verlenen.

Tabel: Overzicht van eisen die de wet stelt aan de verschillende instrumenten onderverdeeld naar categorieën van dieren.

Landelijke vrijstelling (Wnb 3.15-1,2); Provinciale vrijstelling (Wnb 3.15-3,4); ontheffing (Wnb 3.17) Opdracht (Wnb 3.18)		
Vogelrichtlijn (Wnb 3.3 + 3.17)	Habitatrichtlijn (Wnb 3.8 + 3.17)	Andere beschermde dieren (Wnb 3.10 + 3.17)
Geen andere oplossing geen verslechtering svi Nodig in belang van:	Geen andere oplossing Geen afbreuk aan gsvi Nodig in belang van:	Geen andere oplossing Geen afbreuk aan gsvi Nodig in belang van:
Volksgezondheid	Volksgezondheid	Volksgezondheid
Openbare veiligheid	Openbare veiligheid	Openbare veiligheid
Veiligheid luchtverkeer		
Belangrijke schade aan:	Ernstige schade aan:	Ernstige schade aan:
Gewassen	Gewassen	Gewassen
Vee	Veehouderijen	Veehouderijen
Bossen	Bossen	Bossen
Visserij	Visgronden	Visgronden
Wateren	Wateren	Wateren
	Andere eigendommen	Andere eigendommen
Flora of fauna	Wilde flora en fauna	Wilde flora en fauna
	Natuurlijke habitats	Natuurlijke habitats
	Andere dwingende redenen van groot openbaar belang	Andere dwingende redenen van groot openbaar belang
		+
		Schade of overlast
		Overlast van dieren door veroorzaakte schade of door draagkracht van het gebied
		Onnodig lijden van ziekte of gebrekkige dieren
		Bestendig beheer
		Natuurbeheer
		Algemeen belang

Onze omgevingsverordening maakt de gevraagde gegevens voor schadebestrijding (vrijstellingen) en populatiebeheer (ontheffingen en opdrachten⁹) specifiek (art.7.8.4).

We geven de gegevens die dit artikel eist, samengevat¹⁰ weer. Het gaat om gegevens over populaties, maar ook om gegevens over schade en schadepreventie:

Alle opgenomen soorten

Geef kwantitatieve gegevens over populaties van alle diersoorten die de FBE in het faunabeheerplan opneemt. Het gaat daarbij om landelijke/provinciale aantallen en om aantallen in het gebied waarin de FBE handelingen nodig vindt; zowel om de feitelijke als om de gewenste stand van een populatie. Als dat van toepassing is gaat het ook om bepaalde perioden van een jaar. (c + f)

Noodzaak van voorgenomen maatregelen

Onderbouw de noodzaak van beheer en schadebestrijding in het licht van bovenstaande tabel. Waarom is er geen andere bevredigende oplossing? Heeft de maatregel geen verslechtering/afbreuk van de (gunstige) staat van instandhouding tot gevolg? Is de maatregel aantoonbaar nodig ter bescherming van een of meer van de genoemde belangen? (d)

Afgelopen 5 jaar: Beschrijf de mate waarin deze belangen in de voorafgaande 5 jaar zijn geschaad; de getroffen maatregelen per diersoort en gewas¹¹ en aantallen gedode dieren (e, h). Beschrijf zo goed mogelijk de effectiviteit van de getroffen maatregelen met de redelijkerwijs beschikbare kwantitatieve gegevens. (h)

Komende 5 jaar: Beschrijf de noodzaak van de voorgenomen maatregelen per diersoort om de gewenste stand te bereiken/ handhaven en schade te voorkomen. (g) Geef de plaatsen waar en de perioden in het jaar waarin de handelingen zullen plaatsvinden (j) Beschrijf de effectiviteit daarvan (k) voor zover daarover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn. Geef aan hoe die effectiviteit zal worden bepaald. (l)

In de eerdere hoofdstukken is aangegeven welke gegevens nodig zijn ter onderbouwing van het gebruik van een vrijstelling (hs. 3), ter onderbouwing van een ontheffingaanvraag (hs. 4) en de uitoefening van de jacht (hs. 5).

Voor een handzaam overzicht¹² van de gevraagde gegevens zie de bijlage.

6.3 Doorlopende monitoring

Een belangrijke punt dat aandacht vraagt is de monitoring gedurende de looptijd van het faunabeheerplan. Om trends te kunnen vaststellen, en verbanden te kunnen aantonen zijn jaarlijkse gegevens noodzakelijk. Ook in de evaluatie van de afgelopen uitvoeringsperiode kwam het belang hiervan duidelijk naar voren.

⁹ Wij geven er de voorkeur aan dat wij zo nodig opdrachten kunnen geven 'overeenkomstig' het faunabeheerplan (Wnb 3.18-2).

¹⁰ De letterlijke tekst in onze verordening is uiteraard bepalend.

¹¹ Provinciale Omgevingsverordening art. 7.8.4 onder h.

¹² Zie noot 10

Het jaarlijkse verslag dat de wet van de FBE eist (Wnb art.3.12-8) biedt een goede basis voor de monitoring. Daarnaast vragen diverse ontheffingen een actuele monitoring. De provincie wil graag samen met de FBE komen tot een monitoringsysteem waarin de juiste informatie eenvoudig beschikbaar is, welke informatie we kunnen verbreden en verdiepen wanneer nodig. Het is aan te bevelen waar mogelijk samen te werken met plaatselijke groepen van vrijwilligers met verstand van zaken en praktische vaardigheden in het monitoren.

Wij verwachten dat het faunabeheerplan:

- a) Inzicht geeft in de manier waarop de jaarlijkse rapportage de gegevens verschaft die voor een actuele monitoring van de uitvoering nodig zijn.

Hoofdstuk 7. Organisatie en uitvoering

7.1 Samenvattend overzicht van de eisen die onze omgevingsverordening stelt aan FBE en WBE's

POV 7.8.2 Reikwijdte van het FBP bedraagt tenminste 5.000 ha.

POV 7.8.3 De geldigheid is ten hoogste 5 jaar, met mogelijkheid van tussentijdse wijziging

POV 7.8.4 a het FBP geeft de omvang van het werkgebied van de FBE aan

POV 7.8.4 b het FBP bevat een kaart van de begrenzing van het werkgebied

POV 7.9.1 De WBE heeft een aaneengesloten werkgebied van minimaal 5.000 ha en ligt geheel binnen de provincie.

POV 7.9.3 de werkgebieden overlappen elkaar niet.

POV 7.9.4: SBB, NM en LO zijn uitgezonderd van het lidmaatschap van de wbe, mits zij vertegenwoordigd zijn in het bestuur van de FBE.

POV 7.9.5 De wbe neemt, in het kader van het FBP, deel aan trendtellingen van diersoorten, afschotregistratie en registratie van dood gevonden dieren.

POV 7.9.6 Het lidmaatschap van een wbe kan door het bestuur worden opgezegd wanneer een lid niet handelt conform het FBP.

POV 7.9.7 De WBE's stellen een gezamenlijke geschillenregeling in. Deze voorziet in ieder geval in de behandeling van geschillen over opzegging van het lidmaatschap.

7.2 Actoren

De provincie bepaalt het beleid binnen landelijke kaders, gehoord alle belanghebbenden, waaronder de stakeholders (zie onder). Om te zorgen dat het beleid uitvoerbaar is, pleegt de provincie ook overleg met de FBE.

Stakeholders. Met stakeholders bedoelen we de organisaties van belanghebbenden bij populatiebeheer, schadebestrijding en jacht die oprichter zijn van de Stichting Faunabeheereenheid Overijssel, of later daarin zijn toetreden. Deze organisaties zijn enerzijds betrokken bij het bepalen van het beleid van de provincie en dragen anderzijds verantwoordelijkheid voor het functioneren van de FBE. Zij dragen in bepaalde combinaties een bestuurslid voor in de FBE.

Faunabeheereenheid (FBE). De FBE is een samenwerkingsverband waarin grondeigenaren en -gebruikers en huurders van het jachtrecht zijn vertegenwoordigd. Ook is in de FBE vertegenwoordigd een "maatschappelijke organisatie die het doel behartigt van een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren" in Overijssel (art. 3.12-2 / 3.23 Wnb)¹³. Het

¹³ Zie voor een volledige opgave de statuten van de FBE 8 september 2017.

FBE-bestuur voert, onder leiding van een onafhankelijke voorzitter, het vastgestelde provinciale faunabeleid uit. De manier waarop het bestuur dat doet, legt het vast in het faunabeheerplan. Elk bestuurslid van de FBE dient het gezamenlijke belang van alle stakeholders, en niet het eigen belang van zijn of haar stakeholder ('collegiaal bestuur'). Het faunabeheerplan bevat de gemeenschappelijke aanpak en overbrugt belangentegenstellingen over de uitvoering.

7.3 Rollen en verantwoordelijkheden

De afgelopen jaren hebben wij gesprekken gevoerd met de stakeholders van de FBE over een professionele samenwerking met elkaar en met de FBE. Met elkaar hebben wij afgesproken de resultaten daarvan te verankeren in het faunabeheerplan. Dit Kader is één van de resultaten van de gesprekken. In deze paragraaf gaan we in op de verhouding tussen provincie en stakeholders, de verhouding tussen stakeholders en bestuursleden van de FBE en de verhouding tussen de provincie en het bestuur van de FBE.

7.3.1 Verhouding provincie - stakeholders

Aangesloten leden of organisaties bij de stakeholders hebben belang bij het tegengaan van schade (grondgebruikers of behartigers van andere wettelijke belangen) of zijn als vrijwilligers betrokken bij jacht en schadebestrijding door afschot.

Deze stakeholders hebben een eigen direct belang bij de *inhoud* van het provinciale beleid. De provincie betreft ze dan ook bij het vaststellen daarvan. Hoewel de stakeholders ook belang hebben bij de uitvoering, heeft de provincie daarover geen overleg met de stakeholders, maar met het bestuur van de FBE. De provincie zal de stakeholders wel aanspreken op het functioneren van de FBE, waarvoor zij samen verantwoordelijkheid dragen.

7.3.2 Verhouding stakeholders – bestuursleden FBE

Zowel de stakeholders als het FBE-bestuur hebben belang bij een adequate uitvoering van het faunabeleid. Het beleid van de provincie gaat niet zover, dat de uitvoering daarvan is 'dichtgeregeld'. De stakeholders staan dicht bij de praktijk van de uitvoering en zijn toegerust daaraan invulling te geven. Zij hebben vanaf 2002 daartoe faunabeheereenheden opgericht die in de wet zijn erkend: "Er zijn faunabeheereenheden" (Wnb art.3.12-1). De uitvoering van het beleid hebben de stakeholders opgedragen aan het bestuur van de FBE. De WBE's en de individuele grondgebruikers en jachthouders zijn daarbij onmisbaar. De provincies hebben zich bereid verklaard de kosten van deze faunabeheereenheden te betalen. [Zie voor dit alles het convenant oprichting faunabeheereenheden van 6 december 2002, getekend door de provincies en het Landelijk Overleg Faunabeheereenheden]. *De stakeholders* doen een (meestal) bindende voordracht voor de bestuursleden van de Stichting FBE. Zij sturen 'hun' bestuursleden aan op rol, verantwoordelijkheid en resultaat en verlenen daarvoor mandaat.

Het FBE-bestuur is wettelijk verplicht een faunabeheerplan vast te stellen en uit te voeren. Het is van belang dat het faunabeheerplan uitvoerbaar is met zo breed mogelijk draagvlak.

De provincie verwacht dat het faunabeheerplan aangeeft:

- a) hoe de uitvoering van het faunabeheerplan gestalte krijgt;*
- b) hoe en door wie communicatie over het faunabeheerplan plaatsvindt.*

7.3.3 Verhouding provincie –bestuur FBE

De provincie stelt het beleid vast, de FBE zorgt voor de uitvoering. Deze relatie is in wet- en regelgeving uitgewerkt. Om het opstellen en goedkeuren van het faunabeheerplan soepel te laten verlopen, legt de provincie de criteria voor de goedkeuring vooraf vast in dit Kader. Daarin is veel geregeld, maar veel ook nog niet. Dat laatste is de vrije ruimte waarin de FBE zijn afwegingen en keuzen kan maken voor een effectieve uitvoeringspraktijk.

De provincie verwacht van de FBE professionaliteit. Dat betekent, dat het bestuur staat voor de kwaliteit van zijn besluiten en werkzaamheden, en de mate waarin het de stakeholders kan binden aan zijn besluiten (wat betreft de uitvoeringspraktijk).

Punt van aandacht is in hoeverre de grondgebruikers zelf (eigenaar of pachter) verantwoordelijkheid nemen voor het voorkómen en melden van schade. Als zij die taak uitbesteden zullen zij daarover afspraken moeten maken.

De provincie verwacht dat het faunabeheerplan aangeeft:

- a) Hoe de kwaliteit van bestuursbesluiten is geborgd bij tegengestelde uitvoeringsbelangen;*
- b) Hoe de grondgebruikers regie nemen over voorkómen en bestrijden van schade*

7.4 WBE's

WBE's zijn organisaties van vrijwilligers ('jagers'). De wet geeft wbe's de opdracht zich te organiseren in een vereniging. De wet geeft hen vervolgens ook taken: a) uitvoeren van het faunabeheerplan en b) "bevorderen dat een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht worden uitgevoerd in samenwerking met en ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders" (Wnb art. 3.14). Die grondgebruikers of terreinbeheerders kunnen ook zelf lid worden van een wilbbeheerseenheid, maar zijn dat niet verplicht (zie ook POV art. 7.9.4 die Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer nog een keer expliciet vrijstelt van deze plicht).

Deze WBE's staan niet in hiërarchische of organisatorische relatie met de FBE of de provincie, maar zijn wel cruciaal voor de uitvoering van het faunabeheer. Door het faunabeheerplan goed te keuren bindt de provincie de wbe's indirect aan de uitvoering daarvan. Het is daarom van belang aandacht te geven aan de voorwaarden die de wbe's in staat stellen goed te functioneren. Van de wbe's wordt verlangd dat ze gegevens verschaffen over trendtellingen van diersoorten, afschotregistratie en registratie van dood gevonden dieren (POV 7.9.5). Samenwerken met lokale vrijwilligersorganisaties in het gebied van de wbe kan op dit punt – maar ook meer in het algemeen - meerwaarde hebben. Het samenwerken binnen een vereniging vraagt een actief bestuur en betrokken leden. Die betrokkenheid moet onder andere blijken uit het werken overeenkomstig het faunabeheerplan. De POV (art.7.9.6) voorziet in de mogelijkheid dat het bestuur het lidmaatschap opzegt als een lid daarmee in strijd handelt. Wij vinden dat een gemeenschappelijke geschillenregeling voor de wbe's in dienst staat van een verdere professionalisering van de wbe's (POV art.7.9.7).

Wij willen dat de FBE aangeeft welke maatregelen de professionaliteit van de wbe's verder kunnen versterken. Uit de evaluatie van het lopende faunabeleid en -beheer komen aanbevelingen om een opschaling van de wbe's te overwegen en de betrokkenheid van de grondgebruikers te vergroten, bijvoorbeeld door jaarlijkse bijeenkomsten. In andere onderdelen van dit Kader geven wij aan dat we van de grondgebruikers meer eigen regie verwachten bij het voorkomen van schade aan hun land, gewassen en opstallen.

Wij verwachten dat het faunabeheerplan:

- a) voldoende duidelijkheid biedt aan de (leden van de) WBE's om het plan te kunnen uitvoeren. Dit kan blijken uit het verslag van het horen van de wbe's (art. 3.12-6 Wnb) of uit de verantwoording daarvan in het faunabeheerplan zelf;*
- b) de (leden van de) wbe's richting geeft in de samenhang tussen schadebestrijding, duurzaam beheer van populaties en de jacht (planmatig beheer, zie onder 2.1);*
- c) aangeeft wat de professionaliteit van de wbe's, de onderlinge samenwerking, en de*
- d) samenwerking tussen wbe's en FBE bevordert;*
- e) aandacht geeft aan de rol van de grondgebruiker bij voorkomen en bestrijden van schade en de mogelijkheden om hen daarin te ondersteunen (zoals bijvoorbeeld het geven van voorlichting over het aanpassen van de bedrijfsvoering om schade te voorkomen en het belang van een goede monitoring van schade).*

7.5 Naleving

De provincie verleent ontheffingen op aanvraag aan de FBE. De FBE kan de wbe's machtigen om daar gebruik van te maken. De wbe kan op haar beurt individuele jacht(akte)houders daartoe machtigen. Ontheffen en machtigen gebeurt schriftelijk. Aan de ontheffingen kan de provincie voorschriften verbinden.

De provincie wil de naleving van de ontheffingen en voorwaarden bevorderen. Dat doen we door

- ervoor te zorgen dat het doel van ons beleid brede bekendheid krijgt;
- ons beleid en instrumentarium vooraf te toetsen op uitvoerbaarheid;
- de regels en voorwaarden, en de consequenties van niet naleving, vooraf bekend te maken;
- betrokkenen aan te spreken op hun gedrag;

Daadwerkelijke handhaving en het opleggen van sancties beschouwen wij als sluitstuk.

De FBE is als ontheffinghouder verantwoordelijk voor het gebruik van de ontheffing en de naleving van de voorschriften waaronder zij is verleend. Dat blijft zo ook als de FBE anderen machtigt van een ontheffing gebruik te maken. Wij willen samen met de FBE optrekken om de naleving door wbe's en leden van wbe's te bevorderen. Daarmee hopen we te bereiken dat de doelen van het faunabeheerplan optimaal worden gehaald en het uiterste middel: intrekken van een machtiging of ontheffing, niet hoeft te worden toegepast. Dit streven kan vorm krijgen door samen te werken in acties richting de wbe's die de naleving van het faunabeheer bevorderen.

Wij verwachten dat het faunabeheerplan:

- a) aangeeft hoe de FBE uitvoering geeft aan haar verantwoordelijkheid voor de naleving van 'doorgemachtigde' ontheffingen.*

b) daarbij aangeeft wat de gevolgen zijn voor de (leden van de) wbe's als zij handelen in strijd met het faunabeheerplan of verleende ontheffingen.

Hoofdstuk 8. Factsheets per soort

8.1 Algemeen

Wij verwachten dat het faunabeheerplan:

- ten minste de hieronder genoemde soorten behandelt in het faunabeheerplan
- daarbij tenminste aandacht besteedt aan de hieronder vermelde aspecten
- aandacht geeft aan soorten die nu nog niet, maar later in de looptijd van het plan schade kunnen gaan veroorzaken.

Soorten die nu in het fbp staan			Overige soorten
Schadebestrijding populatiebeheer	Exoten en verwilderde dieren*	lijst landelijke vrijstelling*	Getaxeerde schade door BIJ12*
Brandgans*	Indische gans	Canadese gans	Canadese gans
Damhert	Marterhond	Houtduif	Das
Edelhert	Nijlgans	Kauw	Kleine rietgans
Grauwe Gans*	Rosse stekelstaart		Kleine zwaan
Haas	Verwilderde kat (buiten bebouwde kom)		Kokmeeuw
Holenduif			Rotgans
Knobbelzwaan*			Toendra rietgans
Kolgans*	--	<u>Wildsoorten (nog niet genoemd)*</u>	--
Konijn	<i>* in verband met</i>		<i>* in verband met de</i>
Meerkoet	<i>mogelijke wens om te</i>	Fazant	<i>noodzaak om te</i>
Ree*	<i>schieten, en ook</i>		<i>monitoren</i>
Roek	<i>omdat de ganzen de</i>		
Smient*	<i>neiging hebben te</i>	--	
Spreeuw	<i>fourageren tussen of</i>	<i>* in verband met de</i>	
Steenmarter	<i>dicht bij beschermde</i>	<i>noodzaak om te</i>	
Vos*	<i>soorten</i>	<i>monitoren</i>	
Wilde eend*			
Wild zwijn			
Zwarte kraai			
<i>* ontheffing met looptijd 5 jaar</i>			

Per diersoort worden tenminste de volgende zaken in het faunabeheerplan opgenomen:

Aanwezigheid diersoort

- Status: beschermd e.d. ; populatiebeheer; schadebestrijding; jacht
- Verspreiding binnen Nederland (gegevens: historie en nu; gedurende het jaar)

- Op landsniveau: staat van instandhouding
- Op provinciaal niveau: Verspreiding binnen Overijssel (op kaart met wbe-grenzen) (gegevens: historie en nu; gedurende het jaar), staat van instandhouding
- Belang voor Overijssel (N2000; NNN; anders) (beleid)

Doel beheer

- Beoogd effect / resultaat in 2024 (gewenste stand)

Onderbouwing noodzaak duurzaam beheer en schadebestrijding diersoort

- Ingezette middelen per gewas
- Schade per WBE, soort schade en belang (historie en nu)
- Aantallen gedode dieren (historie en nu; gedurende het jaar)
- Effectiviteit ingezette middelen (afgelopen 5 jaar) inclusief huidige stand

Benodigde middelen en maatregelen

- Beschrijving welke middelen ingezet worden (met plaats en tijd)
- Beschrijving waarom deze middelen ingezet worden (effectiviteit en noodzaak)
- Beschrijving hoe effectiviteit bepaald wordt
- Aan te vragen ontheffingen(en)
- Benodigde vergunning(en) Natura 2000
- Gewenste opdrachten
- Inzet (per wbe)
- Relevantie van de jacht voor populatiebeheer en schadebestrijding

8.2 Doelstelling per soort en eventuele aanvullingen op benodigde gegevens in faunabeheerplan

Canadese gans, kauw, zwarte kraai

Status: beschermde soort, landelijke vrijstelling bij dreigende schade.

Beoogd resultaat:

- Geen verslechtering staat van instandhouding.
- Voorkomen en beperken van belangrijke schade.

Damhert & edelhert

Status: beschermde soort

Beoogd resultaat:

- Alleen optreden als er onmiddellijk gevaar dreigt voor de verkeersveiligheid, in opdracht van de politie of gedeputeerde staten
- Voorkomen onnodig lijden van dieren.

Das

Status: beschermde soort.

Beoogd resultaat:

- Geen afbreuk aan de staat van instandhouding.
- Voorkomen van ernstige schade.

Fazant, wilde eend

Status: beschermde soort, jachtsoort in jachtseizoen.

Beoogd resultaat:

- Geen verslechtering staat van instandhouding .
- Behoud van een redelijke wildstand en het voorkomen van schade in het jachtveld.
- Voorkomen en beperken van belangrijke schade.

Grauwe gans, kolgans & brandgans

Status: beschermde soort, soort met N2000 doelstelling.

Beoogd resultaat:

- Geen verslechtering staat van instandhouding.
  - Bereiken instandhoudingsdoelen N2000.
  - Doelstelling zomer: populatie terug te brengen tot de aantallen uit 2005¹⁴:
    - Grauwe gans: 13.654
    - Brandgans: 520
    - Kolgans: 188
  - Doelstelling winter: schade terug te brengen tot het niveau van 2005 (in gewicht droge stof).
    - o Grauwe gans: € 130.363
    - o Brandgans: € 14.975
    - o Kolgans: € 188.091
- Voorkomen en beperken van schade. In faunabeheerplan beschrijven: hand-aan-de-kraan principe: op basis van welke gegevens wordt op welk moment bekeken of middelen nog gebruikt kunnen worden en maatregelen nog genomen mogen worden. de planmatige aanpak om de doelstelling te realiseren (per wbe (of cluster van wbe's)

Haas

Status: beschermde soort, jachtsoort in jachtseizoen.

Beoogd resultaat:

- Geen afbreuk aan de staat van instandhouding.
- Behoud van een redelijke wildstand en het voorkomen van schade in het jachtveld.
- Voorkomen en beperken van ernstige schade of overlast.

---

¹⁴ Deze aantallen zijn gebaseerd op de getelde aantallen grauwe gans, kolgans en brandgans in 2005, waarbij voor de grauwe gans en kolgans een doorrekening is gemaakt met de te verwachten aanwas in 2005. Geteld zijn: Grauwe gans ca 2100 territoriale broedparen en 850 niet broedvogels (uitgangspunt 4 jongen per broedpaar), Kolgans Ca 47 territoriale broedparen en 134 niet broedvogels (uitgangspunt 6 jongen per broedpaar) Brandgans Ca 130 territoriale broedparen en 30 niet broedvogels Zie Berend Voslamber, Aantal broedende ganzen in de provincie Overijssel in 2005, Sovon informatierapport 2005-16.

Houtduif

Status: jachtsoort in jachtseizoen, landelijke vrijstelling bij dreigende schade.

Beoogd resultaat:

- Geen verslechtering staat van instandhouding.
- Behoud van een redelijke wildstand en het voorkomen van schade in het jachtveld.
- Voorkomen en beperken van belangrijke schade.

Indische gans, nijlgans, rosse stekelstaart

Status: exoot, niet beschermd

Beoogd resultaat:

- Voorkomen en beperken van belangrijke schade.
- Voorkomen van schade aan flora en fauna

Konijn

Status: jachtsoort in jachtseizoen, landelijke vrijstelling bij dreigende schade.

Beoogd resultaat:

- Geen afbreuk aan de staat van instandhouding.
- Behoud van een redelijke wildstand en het voorkomen van schade in het jachtveld.
- Voorkomen en beperken van ernstige schade of overlast.

Marterhond, verwilderde kat

Status: niet beschermd

Beoogd resultaat:

- Voorkomen en beperken ernstige schade.

Ree

Status: beschermde soort

Beoogd resultaat:

- Geen afbreuk aan de staat van instandhouding.
- Voorkomen aanrijdingen (verkeerveiligheid borgen): max 8 % van de populatie die blijkt uit de voorjaarsstelling
- Voorkomen onnodig lijden van dieren.
- GS besluit jaarlijks o.b.v. reewildwerkplannen.

In faunabeheerplan:

- Als het plan betrekking heeft op het beheer van reeën: een beschrijving van het voedselaanbod, de omvang van de populatie en de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen.
- Werkwijze en rolverdeling reewildbeheerplannen (per 5 jaar) en reewildwerkplannen (per jaar) beschrijven.

Roek, meerkoet, knobbelzwaan, spreeuw, kleine rietgans, kleine zwaan, kokmeeuw, rotgans, toendrarietgans

Status: beschermde soort.

Beoogd resultaat:

- Geen verslechtering staat van instandhouding.
- Voorkomen en beperken van belangrijke schade.

Smient

Status: beschermde soort, soort met N2000 doelstelling.

Beoogd resultaat:

- Geen verslechtering staat van instandhouding.
- Bereiken instandhoudingsdoel N2000.
- Voorkomen en beperken van belangrijke schade.

In faunabeheerplan:

- Gegevens vermelden over de populatie, inclusief verkeersslachtoffers

Vos

Status: beschermde soort, landelijke vrijstelling bij dreigende schade.

Beoogd resultaat:

- Geen afbreuk aan de staat van instandhouding.
- Voorkomen en beperken ernstige schade.
- Voorkomen en beperken schade aan flora en fauna.
- Voorkomen onnodig lijden van dieren.

Wild zwijn

Status: beschermde soort.

Beoogd resultaat:

- Voorkomen schade.
- Beperken landbouwschade tot maximaal niveau 2014
- Voorkomen schade aan flora en fauna.
- Voorkomen risico's volksgezondheid, ook het risico van dierziekten.
- Voorkomen aanrijdingen (verkeersveiligheid).
- Voorkomen onnodig lijden van dieren. In faunabeheerplan:
- Beschrijven welke middelen en maatregelen nodig zijn voor beoogde bestrijding van schade door zwijnen

Wolf

Kan desgewenst worden volstaan met verwijzing naar wolvenprotocol van BIJ12.

BIJLAGE TABEL eisen aan ontheffingen, vrijstellingen en jacht in wet en regelgeving

Wet en POV samengevat in par. 7.2	Ontheffingaanvraag / opdracht van provincie zelf Zie H 4	Landelijke vrijstelling Zie H 3	Jacht Zie H 5
Trendtellingen van populaties van in het wild levende dieren (Wnb 3.12-5)	Trendtellingen van populaties van in het wild levende dieren (Wnb 3.12-5)	Trendtellingen van populaties van in het wild levende dieren (Wnb 3.12-5)	Trendtellingen van populaties van in het wild levende dieren (Wnb 3.12-5)
Afschotgegevens (Wnb 3.13)	Afschotgegevens (Wnb 3.13)	Afschotgegevens (Wnb 3.13)	Afschotgegevens (Wnb 3.13)
Kwantitatieve gegevens over populaties diersoorten die in het fbp zijn opgenomen, landelijk/provinciaal en per 'maatregelgebied'. Zowel over feitelijke als gewenste stand van een populatie. Zo nodig ook per periode van het jaar (POV 7.8.4 c + f)	Kwantitatieve gegevens per soort over zowel de feitelijke als de gewenste stand van een populatie, zo nodig ook per periode van een jaar		Zo mogelijk kwantitatieve gegevens, anders volstaan met schatting <i>en trendgegevens</i> (POV 7.8.5)
Beschrijf de noodzaak; Waarom geen andere bevredigende oplossing mogelijk? (d)	Meest geschikt, geen andere bevredigende oplossing (lagere preventietrap) Geeft maatregelen per plaats en periode aan	Aangeven dat geen andere bevredigende oplossing (lagere preventietrap) mogelijk is	
Geen verslechtering svi cq. geen afbreuk aan gsvi (d)	Geen verslechtering svi c.q. geen afbreuk aan gsvi		
Beschrijf de noodzaak; Aantoonbaar nodig ter bescherming van wettelijk belang? (d)	Nodig voor bescherming van wettelijk belang	Aangeven dat gebruik nodig is voor bescherming van wettelijk belang	
Beschrijf de mate waarin deze belangen in de periode van 5 jaar voorafgaand aan de indiening van het fbp zijn geschaad (e) per diersoort en gewas (h)	Als redelijkerwijs mogelijk: Schadecijfers periode van 5 jaar vóór aanvraag Per wbe op perceelsniveau	Aangeven welke dreigende schade wordt voorzien in lopende of volgende jaar	
Beschrijf de(effectiviteit van de) maatregelen met de redelijkerwijs beschikbare kwantitatieve gegevens in de periode van 5 jaar voorafgaand aan de indiening van het fbp (h)	aantonen verband tussen maatregel en schadecijfers maar in elk geval aannemelijk maken (effectiviteit) voor de afgelopen periode van 5 jaar		
Afschotgegevens per diersoort in de periode van de afgelopen 5 jaar	Afschotgegevens periode van 5 jaar vóór aanvraag per wbe		Gerealiseerde afschotgegevens gedurende de looptijd van het voorgaande fbp (POV 7.8.5)

Bijlage 10. Rapport toename verkeersdrukte

<http://www.overijssel.nl/over-overijssel/cijfers-kaarten/virtuele-map/overijssels-feit-0/nieuwsbrief-ov-feit/overijssels-feit-1/2017-06-verkeer/>

2017-06 Meer verkeer op provinciale wegen

Gepubliceerd op 9 mei 2017

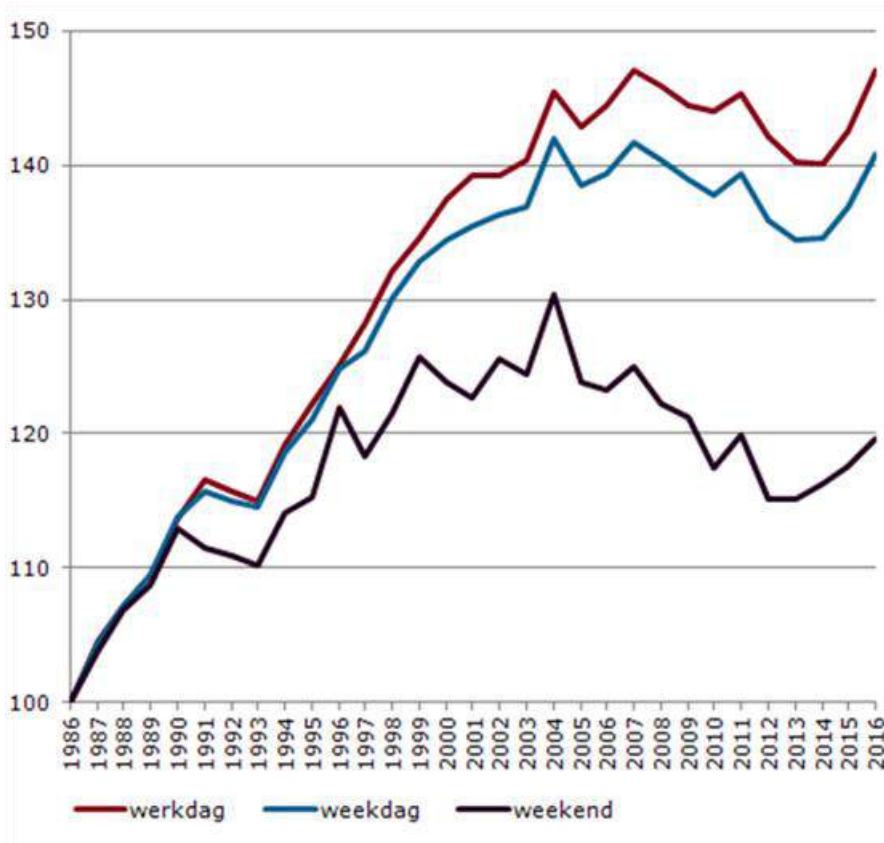
Het verkeer op provinciale wegen in Overijssel is flink toegenomen. In 2016 werden er ruim 45 miljoen autokilometers meer afgelegd op provinciale wegen dan in 2015, een stijging van 2,8%. Dat is 60 keer heen en terug naar de maan wat er in 2016 méér is gereden. Voor het eerst sinds jaren is het verkeer op provinciale wegen weer in zo'n grote hoeveelheid toegenomen.

Bij bijna de helft van alle verplaatsingen die wij maken, kiezen we de auto als vervoerwijze. Met die auto leggen we vervolgens ruim 73% van alle kilometers af die we reizen. In 2016 werden er ruim 1,6 miljard kilometers afgelegd op provinciale wegen in Overijssel.

Herstel begon in 2014

In de afgelopen decennia (met name de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw) nam het verkeer ieder jaar flink toe, met zo'n 3 tot 4% per jaar. Wegen werden steeds drukker en files namen toe. In het begin van deze eeuw werd de groei al wat minder en in 2008 werden de eerste gevolgen zichtbaar van de economische recessie. Sinds 2008 nam de hoeveelheid verkeer jaarlijks af, met uitzondering van 2011. In 2014 was voor het eerst een herstel zichtbaar waarbij de hoeveelheid verkeer niet meer afnam. In 2015 volgde een groei van 1,7% en die heeft zich in 2016 doorgezet. Op werkdagen nam het verkeer op provinciale wegen toe met 3,1 %, in het weekend is er 1,7 % meer verkeer en gemiddeld over alle dagen van de week zien we 2,8 % toename.

Figuur 1: Ontwikkeling hoeveelheid verkeer op werkdagen, weekdagen en weekenddagen op provinciale wegen in Overijssel, 1986–2016 (index 1986=100)

Bron: Provincie Overijssel

Meer verkeer leidt tot meer files

De toename van het verkeer heeft mede tot gevolg dat er meer files staan. De filedruk in Overijssel is in 2016 met 11% toegenomen ten opzichte van 2015. In het artikel 'Filezwaarte toegenomen in 2016' leest u meer over de ontwikkeling van de files in Overijssel.

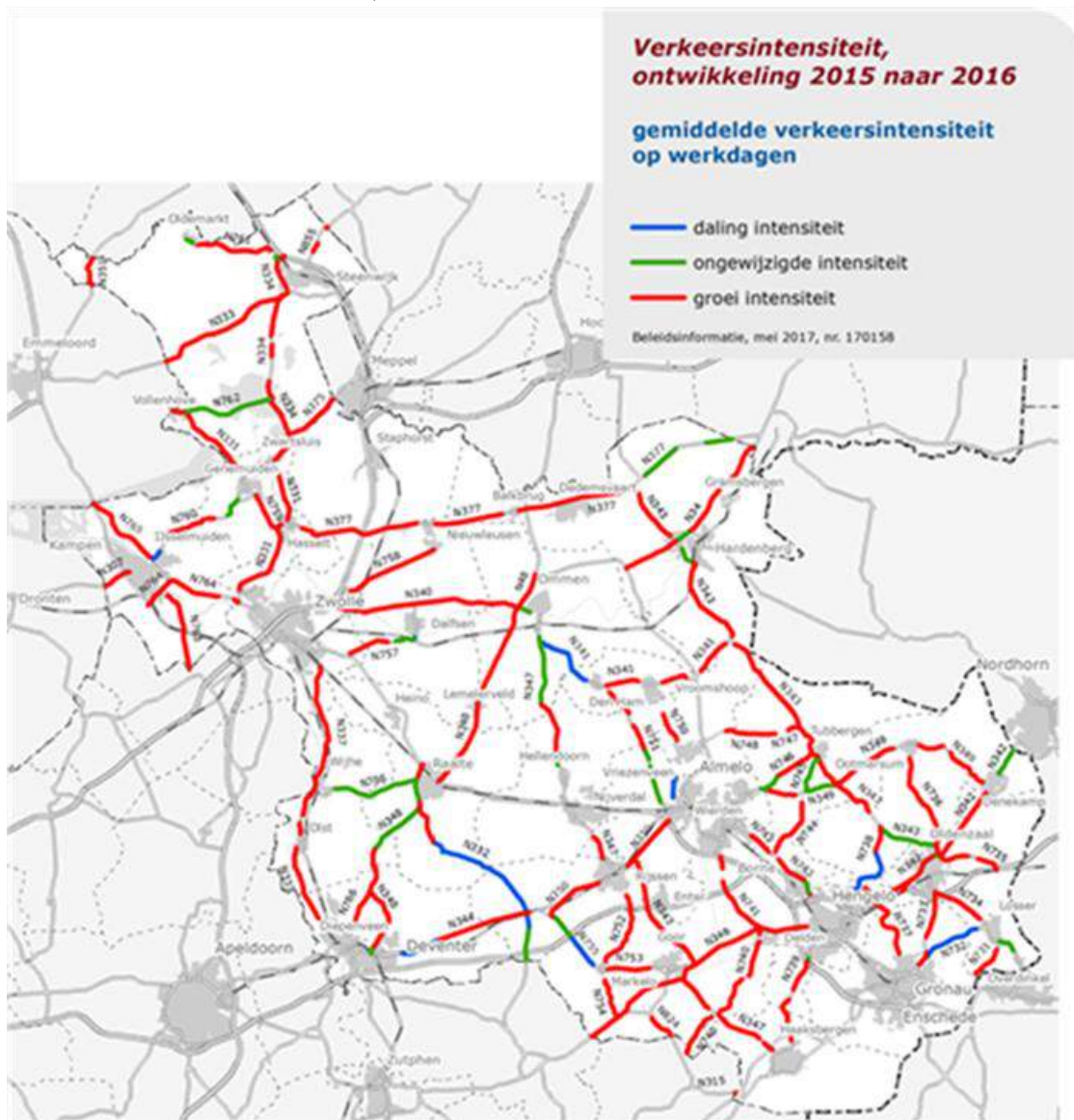
Meeste wegen drukker, sommige rustiger

Op bijna alle provinciale wegen in Overijssel is het drukker geworden in 2016. De cijfers verschillen wel per weg. De cijfers over de hoeveelheid verkeer laten alleen de aantallen zien en niet of wegen die drukte ook aankunnen. Of er zich knelpunten (in de spitsperioden) voordoen hangt af van de beschikbare wegcapaciteit, maar ook van langs de weg aanwezige doorstromingsbelemmeringen (zoals verkeerslichten).

Op kaart 1 is te zien op welke wegen het in 2016 drukker is geworden of rustiger. De grootste stijging van de verkeersintensiteit is op de N748 tussen Vriezenveen en Geesteren. Dit is een vrij rustige weg, maar de verkeersintensiteit neemt hier in 2016 met 14% toe.

Van de drukke wegen in Overijssel neemt het verkeer op de N307 tussen Kampen en Dronten het meest toe met tot 9% meer verkeer in 2016. Ook de invalswegen naar Hengelo kennen een grotere groei: Op de N346 (Delden-Hengelo) en de N743 (Borne-Hengelo) neemt het verkeer met 8% toe. De provinciale wegen N344 tussen Deventer en Bathmen en de N749 tussen Wierden en Vriezenveen werden een stuk rustiger: Hier rijdt 6 tot 7% minder verkeer in 2016 ten opzichte van het jaar ervoor. Er zijn 9 wegvakken waar het rustiger is geworden op de weg in 2016. Het jaar ervoor waren dat nog meer dan 30 wegvakken.

Kaart 1: Verkeersintensiteit in Overijssel op werkdagen, ontwikkeling 2015 naar 2016 (gemiddelde verkeersintensiteit)

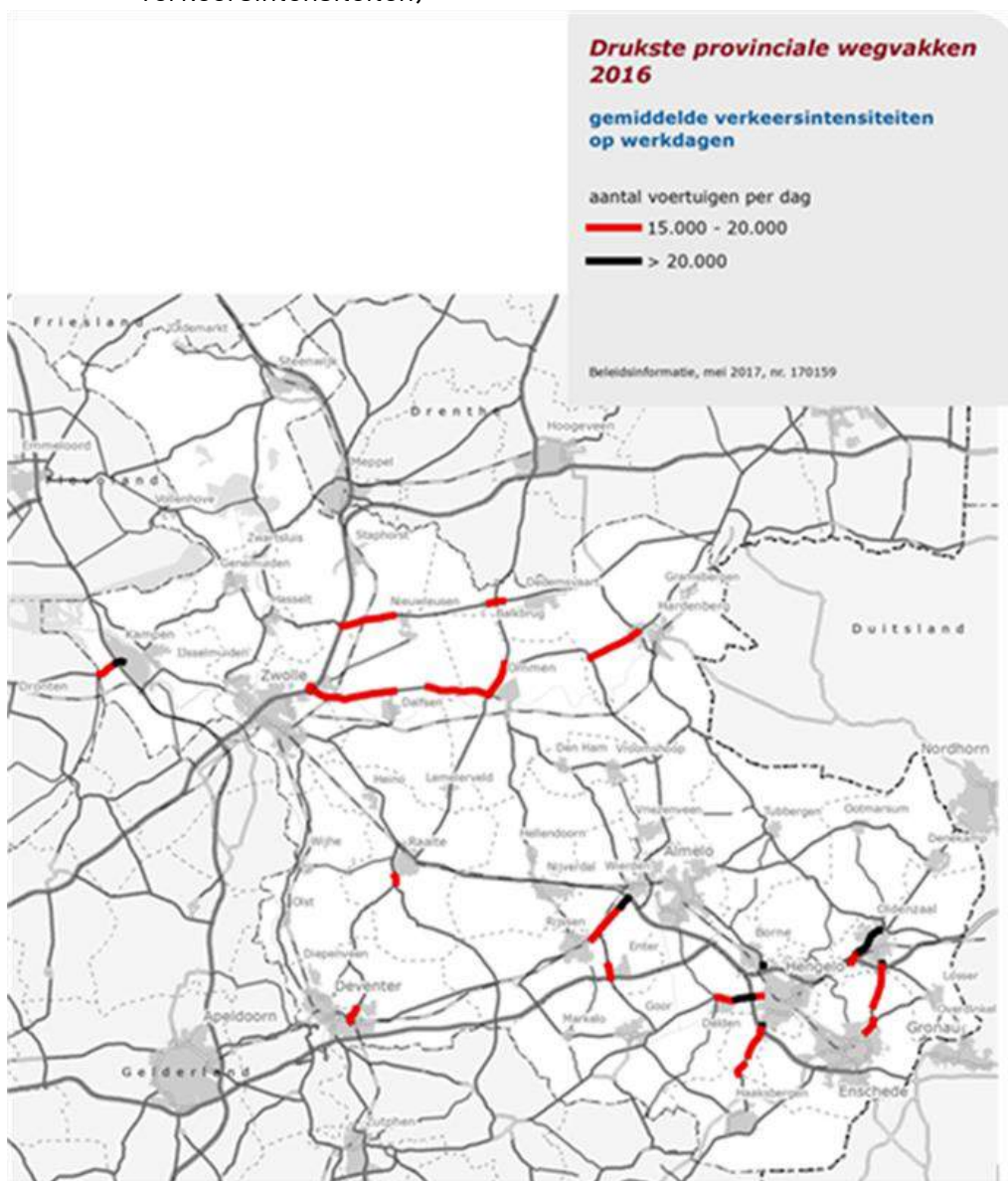

Bron: Provincie Overijssel

Haaksbergerstraat (N739) drukste wegvak

Op kaart 2 is te zien op welke provinciale wegen het meeste verkeer rijdt op een gemiddelde werkdag. Het drukste wegvak van alle provinciale wegen in Overijssel is de N739, de invalsweg vanaf de rijksweg A35 naar Hengelo (Haaksbergerstraat). Hier rijden per dag (werkdag) ruim 30.000 motorvoertuigen. Ook de rondweg Oldenzaal (N342) is druk met een verkeersintensiteit van gemiddeld 27.500 motorvoertuigen op een werkdag.

Kaart 2: Drukste provinciale wegvakken in Overijssel op werkdagen, 2016 (gemiddelde verkeersintensiteiten)

Bron: Provincie Overijssel

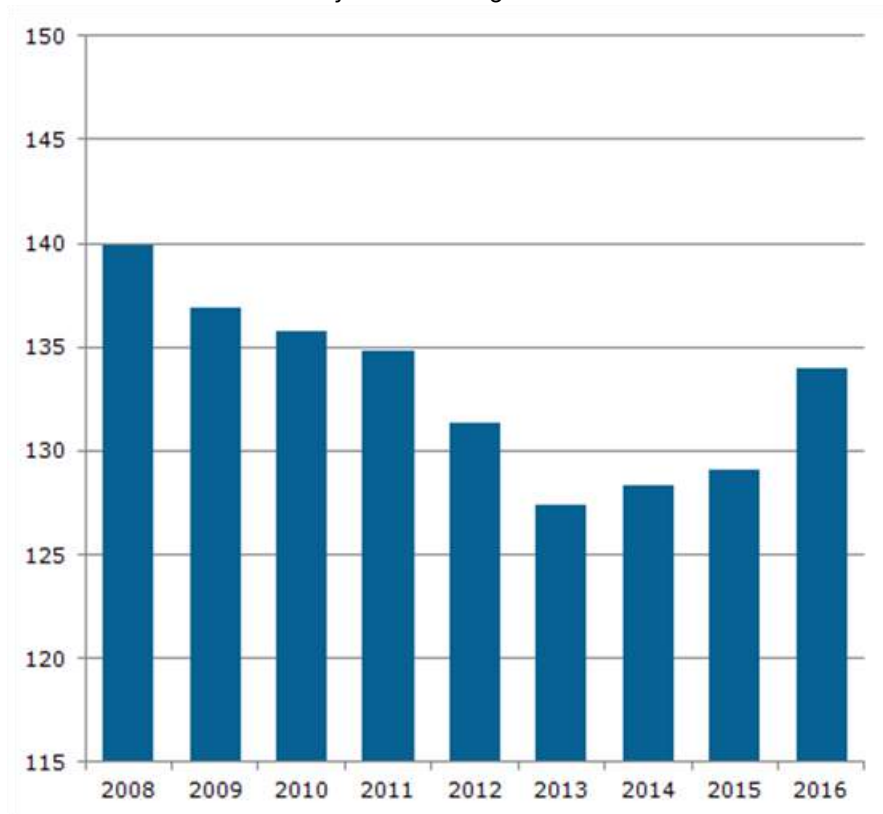

De N347 tussen Hellendoorn en Ommen bij Lemele is de rustigste provinciale weg. Hier rijden gemiddeld 2.345 motorvoertuigen per werkdag.

Ook meer vrachtverkeer op provinciale wegen

De hoeveelheid vrachtverkeer op provinciale wegen is in 2016 toegenomen met 3,6%. In 2016 werden er op werkdagen 134 miljoen vrachtwagenkilometers afgelegd op de provinciale wegen in Overijssel buiten de bebouwde kom. Na een jarenlange daling van de hoeveelheid vrachtverkeer (vooral veroorzaakt door de economische crisis), zien we vanaf 2014 weer een stijging. De stijging in 2016 is fors en voor het eerst groter dan de toename van het autoverkeer. Het aandeel vrachtverkeer ten opzichte van het totale verkeersaanbod ligt in 2016 op bijna 13%

Figuur 2: Ontwikkeling van het vrachtverkeer op provinciale wegen in Overijssel op werkdagen, 2008–2016 (miljoen voertuigkilometers)

Bron: Provincie Overijssel

Provinciale wegen met een relatief hoog aandeel vrachtverkeer zijn:

- N331 Zwolle-Hasselt: 18 tot 20%
- N332 Heeten – Holten – A1: 18 tot 19%
- N34 Witte Paal – Hardenberg – Coevorden: 19 tot 20 %
- N343 Kloosterhaar – Hardenberg: 17 tot 19%
- N347 van Goor via rijksweg A1 naar Wierden: 18 tot 20%
- N348 van Raalte naar Lemelerveld: 18%
- N48 van knooppunt Varsen naar aansluiting N36: 19%

Het meeste vrachtverkeer rijdt op de N739 de invalsweg vanaf de A35 naar Hengelo. Hier rijden gemiddeld 4.127 vrachtwagens per dag (werkdag). De minste vrachtauto's rijden er op de N749 van Wierden naar Vriezenveen. Hier rijden gemiddeld 139 vrachtauto's per dag.

Provincie werkt aan verbetering mobiliteit

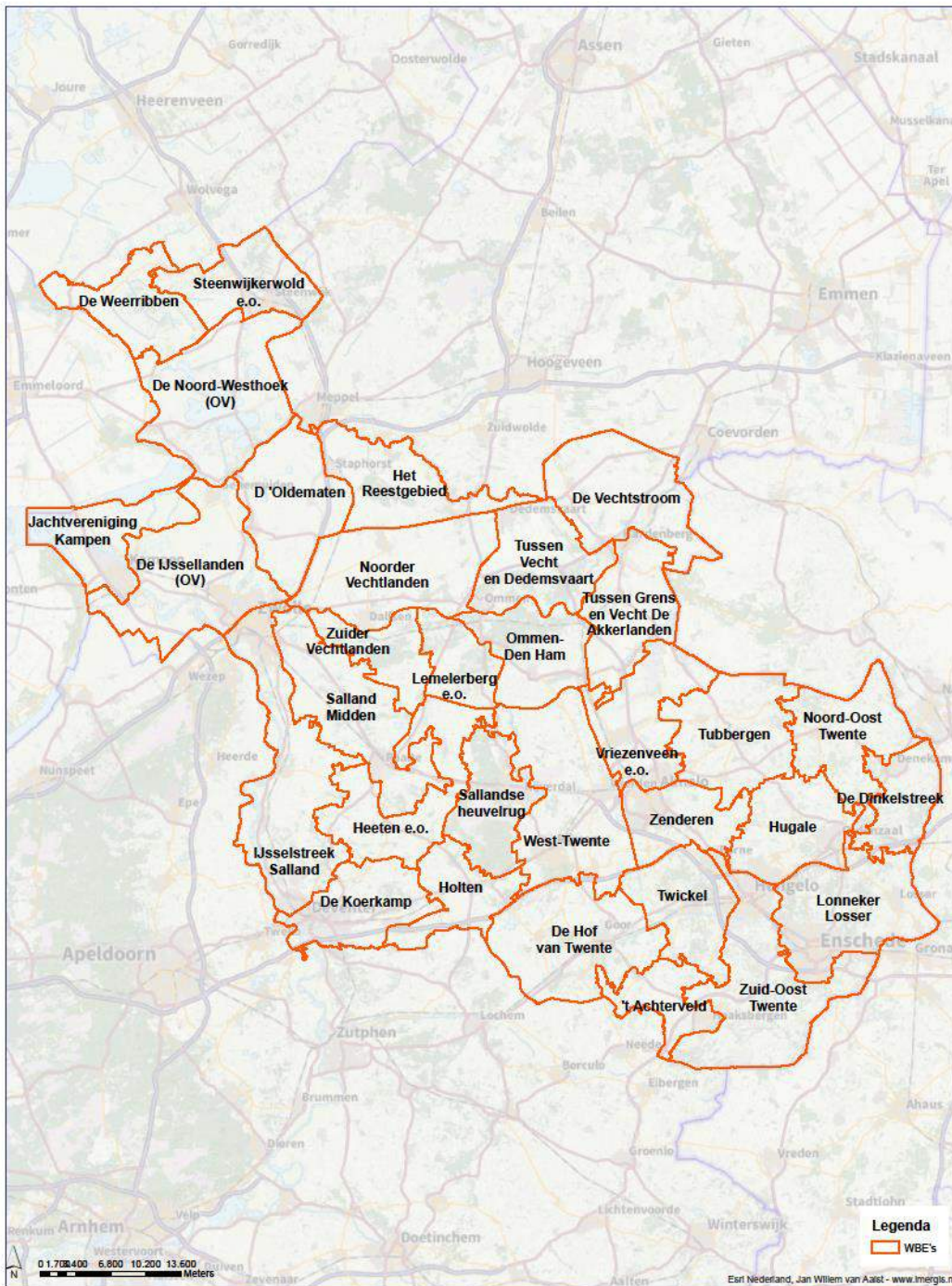
De provincie Overijssel zet zich, samen met partners en inwoners, in voor een goede bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Om de economie en de werkgelegenheid te stimuleren, zorgen wij voor een goed netwerk voor goederen- en personenvervoer tussen steden. Op die manier kan iedereen zich veilig en vlot verplaatsen over weg, water en spoor.

Op de provinciale internetpagina Infrastructuur, verkeer en vervoer, wegen en kanalen in Overijssel staat meer informatie over wat we doen voor een bereikbaar Overijssel en vindt u een overzicht van de belangrijkste wegenprojecten in Overijssel.

Bron: provincie Overijssel

Bijlage 11. Werkgebied FBE'S & WBE'S Overijssel

Werkgebied FBE & WBE's Overijssel

Bijlage 12. Telprotocol reeën Overijssel

Telprotocol reeën Overijssel

Vereniging Het Reewild regio Overijssel

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Uitvoering	3
2.1	Wanneer	3
2.2	Hoe (de telmethode)	3
2.3	Waar (de telgebieden)	3
2.4	Door wie (de uitvoerders)	3
3.	Verwerking van de telgegevens	4
4.	Validatie / controle	5
5.	Bepaling van de minimum populatiegrootte (Mna)	5
6.	Voorbeeld verwerkingsmethode Mna 2014	5
7.	VHR TELFORMULIER REE	6
8.	BIJLAGE TELFORMULIER	7

1 Inleiding

Ieder jaar worden in heel Nederland onder leiding van de WBE's reeën geteld om daardoor een beter inzicht te krijgen in de kwantitatieve gegevens over de populatie reeën ten aanzien van de noodzaak van het duurzaam beheer en de uitvoering van dat beheer. De organisatie en verwerking van de tellingen gebeurt door de WBE's en de aansturing door de Faunabeheereenheid Overijssel.

Doel:

Doel van dit protocol is het schetsen van een kader voor de uitvoering, registratie en validatie van de 'Voorjaarsstelling reeën' binnen de WBE's in de Provincie Overijssel.

De methode beoogt rekening te houden met het aanwezige coulisselandschap (diverse vegetatie, ontsluiting en reliëf). Tevens wordt bewerkstelligd dat alle WBE's op een uniforme wijze de tellingen en verwerking van de gegevens toe te passen.

Het maximaal aantal getelde reeën dat is waargenomen tijdens de telrondes is gelijk aan het minimum aantal aanwezige reeën.

De resultaten van de tellingen worden gebruikt voor het vaststellen van de populatie, met name trend en spreiding en tevens voor het opstellen van de werkplannen Ree.

2 Uitvoering

2.1 Wanneer.

De telling dient te geschieden in de eerste week van april, op het moment dat:

1. het grootste gedeelte van de wintersterfte heeft plaatsgevonden.
2. er nog geen kalveren zijn geboren.
3. de afschotperiode geiten heeft plaatsgevonden
4. de zichtbaarheid (nog) groot is.

Alleen in bijzondere omstandigheden kan gemotiveerd worden afgeweken van de vastgestelde data. Een verzoek hiertoe dient door de WBE bij de FBE te worden ingediend. Indien in het eerste weekend van april het paasweekend valt, wordt uitgeweken naar het tweede weekend van april.

2.2 Hoe (de telmethode)

Ieder jaar wordt het aantal reeën geteld volgens een vaste methode, waarbij drie tellingen in opeenvolgende schemerperiodes worden gehouden (avond-, ochtend- en avondtelling).

Het WBE-bestuur communiceert de tellingen/ teldata met de telgroepen. Afhankelijk van de biotoop (open veld, coulisselandschap, veel of weinig dekking etc.) kan per schemertelling gekozen worden voor minimaal één en maximaal drie rondgangen.

2.3 Waar (de telgebieden)

Het gebied van de WBE wordt opgedeeld in aaneengesloten telgebieden. Deze worden langjarig vastgesteld. De telgebieden hebben een dusdanige oppervlakte dat ze goed in een telronde per rijploeg doorkruist kunnen worden. De route en indeling blijven gelden voor alle volgende jaarlijkse tellingen. De telgebieden worden door de WBE vastgelegd op een telkaart waarop de waargenomen reeën kunnen worden aangegeven.

2.4 Door wie (de uitvoerders)

Uitgangspunt is dat elke teller met inachtneming van dit protocol zelf verantwoordelijk is voor het uitvoeren van een correcte telling en de registratie daarvan. Het bestuur van de WBE is verantwoordelijk voor de registratie in FRS van de telgegevens.

Een telploeg dient te bestaan uit minimaal 2 mensen, en staat onder leiding van een persoon met ervaring in het aanspreken van reeën. Onder aanspreken wordt hier verstaan, het naar geslacht en leeftijdscategorie kunnen beoordelen van het ree.

Voorafgaand aan een telronde komen alle tellers bijeen op een centrale plek waar duidelijke instructies worden gegeven en telkaarten en telformulieren worden uitgegeven. Aan het eind van een telronde worden alle telformulieren en de bijbehorende kaarten op de centrale plaats van samenkomst door alle telploegen ingeleverd. Om dubbelstellingen in aaneengesloten gebieden door verplaatsingen zo veel als mogelijk te voorkomen wordt op dezelfde tijdstippen geteld. Indien een telploeg van mening is dat een ree of sprong reeën zich naar een naastgelegen telgebied verplaatst kan hebben kan hiervan een aantekening op het telformulier worden gemaakt, op de kaart wordt de richting waar naar toe middels een pijl aangegeven. De reewildcommissie/ fauna coördinator kan hier dan bij de beoordeling rekening mee houden.

De telling vindt plaats vanuit een langzaam rijdende auto, met uitzondering van die gebieden waar geen auto's kunnen komen of de omstandigheden van dien aard zijn dat niet vanuit de auto kan worden geteld; in dat geval kan vanuit hoog- en aanzitten of met een vaartuig worden geteld. Daarbij dient het aantal telposten of de vaarroute dusdanig te zijn dat een compleet beeld van het telgebied wordt verkregen. Gebruik van een goede verrekijker is noodzakelijk! Bij het tellen wordt geen gebruik gemaakt van restlichtversterkers, warmtebeeld camera's of ander elektrotechnische hulpmiddelen.

3. Verwerking van de telgegevens

Tijdens elke schemertelling wordt een nieuw telformulier ingevuld. Indien meerdere rondgangen per schemertelling worden gemaakt wordt op het telformulier doorgenummerd. Per telgebied eindigt de telling bij de laatste telronde met 3 ingevulde telformulieren en de 3 kaarten. Iedere waarneming, per telronde, van een ree of een sprong reeën wordt genoteerd op het telformulier met aantekeningen over de datum, avond- of ochtendtelling, het tijdstip van waarneming, de plaats, geslacht en een leeftijd categorie. Bij de leeftijdscategorie wordt onderscheid gemaakt in kalf of volwassen. Soms kan het dier onvoldoende worden waargenomen om de leeftijd- en/of geslachtscategorie te bepalen. In dat geval wordt een dier genoteerd als niet aangesproken (NA). Als wel duidelijk is dat het om een kalf ging maar geen geslacht is vastgesteld wordt "bij bijzonderheden" ingevuld "kalf NA". Bij het tellen vanaf een hoog- of aanzitplaats worden dezelfde dieren, die meermaals worden waargenomen, maar één keer genoteerd.

Alleen de reeën in het eigen telgebied worden genoteerd.

De aantekeningen per telronde vinden plaats op zowel het telformulier (zie bijlage 1) als op de daarbij behorende kaart van het telgebied. De kaart is op A4 of A3 formaat zodat deze later eenvoudig te vermenigvuldigen is. Het waarnummer (wrn-nr) van het telformulier wordt op de kaart geplaatst op de plaats waar het ree of sprong reeën is waargenomen, evenals het tijdstip. Hier kan ook gebruik worden gemaakt van GIS coördinaten als plaatsbepaling. Telformulieren en kaarten worden door de organiserende instantie (WBE) geleverd.

Van dieren die na observatie duidelijk vluchten in de richting van een naburig telgebied wordt dat aangegeven op de kaart met een pijl in de richting waarin het dier of de sprong vlucht, evenals het tijdstip, zodat achteraf eventueel gecorrigeerd kan worden op dubbele tellingen door twee telgroepen.

Voor iedere schemertelling wordt een telformulier en kaart uitgereikt.

De telformulieren en bijbehorende kaarten worden voor verdere verwerking ingeleverd bij de coördinator van de telling, meestal de Reewildcommissie of Faunacoördinator van de organiserende WBE. Zij dragen zorg voor het verwerken van de telgegevens. De kaarten met de daarop ingetekende locaties van waarnemingen worden gescand tot een pdf. Als er onduidelijkheden in notities zijn, wordt navraag gedaan bij de tellers die de telling hebben uitgevoerd. De formulieren worden door de Reewildcommissie/ faunacoördinator bewaard.

Na correctie van eventuele dubbeltellingen worden van iedere schemertelling, de aantallen per soort (geit, geitkalveren, bok, bokkalveren en niet aangesproken (NA) op het telformulier getotaliseerd door deze verticaal op te tellen en te noteren in de onderste kolom "totaal" (formulier 1).

Alle gecontroleerde gegevens worden door de WBE of Reewildcommissie/ faunacoördinator (indien beschikbaar) verwerkt in het FRS. Hierin is een vaste module aanwezig waardoor na invoering van de telgegevens per telgebied een overzicht wordt verkregen van de populatie in dat telgebied en de samenstelling hiervan. Deze is alleen beschikbaar voor daartoe bevoegde personen.

4. Validatie / controle

Als op het telformulier is aangegeven of een waargenomen ree of sprong reeën naar de burens trok of daar wellicht al stond, vindt er door de organisatie van de telling en de betrokken telploegen controle plaats of die waarneming door twee telgroepen is doorgegeven.

De eerste stap is de toets of op de waarnemingskaart van de betreffende burens op ongeveer dezelfde locatie (binnen straal van ongeveer 100m) een waarneming is ingetekend. Als dit het geval is, wordt gekeken naar de samenstelling van die waarneming. Als die duidelijk overeenkomt, wordt één van beide geschrap:

- a) in geval van een wegtrekkend ree/sprong wordt de waarneming gehandhaafd in het gebied van eerste waarneming,
- b) in geval van waarneming in een naburig telgebied wordt de waarneming toegekend aan het telgebied waar deze ruimtelijk toe hoort.

Bij twijfel en/of geen overeenkomst, wordt één van beide waarnemingen geschrap. Als een 'waarneming bij de burens' niet voorkomt bij de betreffende telgroep wordt deze toegekend aan het telgebied waar ze zijn waargenomen.

Indien de tijdstippen van waarneming, naast dezelfde samenstelling van de waarneming, vrijwel gelijk zijn, dan is dit een extra bevestiging van een dubbeltelling. Ook bijzonderheden van de dieren zelf kunnen daar aan bijdragen.

5. Bepaling van de minimum populatiegrootte (Mna)

De voorjaarsstelling is bedoeld om het minimum aantal reeën te bepalen dat waargenomen wordt tijdens de telronden gedurende de vastgestelde tijd en route. Door deze telling jaarlijks op dezelfde tijd en wijze uit te voeren, kan een trend in de ontwikkeling van een reeënpopulatie worden onderkend.

Als verwerkingsmethode wordt de Mna 2014 gehanteerd (horizontale methode)

6. Voorbeeld verwerkingsmethode Mna 2014

	bok	bokkalf	geit	geitkalf	NA	totaal
1e telronde	35	21	57	23	4	140
2e telronde	42	23	60	22	5	152
3e telronde	37	18	65	17	7	144

Het hoogste getal in de kolom totaal is de Mna per telgebied.

De Mna voor dit telgebied bedraagt dan: **152**.

Dit getal zegt niets over het werkelijk aantal aanwezige reeën in het telgebied.

7. VHR TELFORMULIER REE

WBE:		Telgebied:				Aanzit/rijploeg	Datum: TELRONDE:	
Waarnemings Nr.	Tijdstip	Aantal geiten	Aantal geitkalveren	Aantal bokken	Aantal bokkalveren	Niet aangesproken	Totaal	Bijzonderheden
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
totaal								
Toelichting: Het nummer van de waarneming graag duidelijk op de juiste plaats van waarneming op de kaart zetten.								
Overige aantekeningen en opmerkingen op dit formulier (eventueel op achterzijde) en niet op de kaart te noteren.								
Naam waarnemers en telefoonnummer:								
Geconstateerde verstoringen:								

8. BIJLAGE TELFORMULIER

1. **Verlaat de auto niet tijdens het tellen!**
Incidenteel de auto kort verlaten om een dier/groep beter te kunnen aanspreken kan, maar wordt niet aanbevolen. Zeker niet om andere terreindelen te overzien die je anders niet ziet. Kan alleen wanneer de dieren op voldoende afstand staan, waardoor ze niet wegluchten.
2. **Inventariseer iedere telronde 1 tot 3 keer het hele telgebied, volgens de van tevoren vastgestelde route.**
3. **Waarnemingen invullen op het telformulier en intekenen op de kaart met het overeenkomstig waarnummer (wrn-nr)**
  - a. Op het telformulier de aantallen per categorie (tijdstip, geslacht, leeftijdsklasse) invullen. Gebruik 1 regel per groep dieren.
  - b. Aantallen turven (in blokjes van 5). Dit vergemakkelijkt de controle en optelling achteraf
  - c. Eventuele bijzonderheden zoals geweytype, mank lopend e.d.
  - d. Omstandigheden die de telling kunnen beïnvloeden zoals recreatie, honden, landbouwwerkzaamheden, bosbouwwerkzaamheden e.d.
4. **Iedere telronde alle waarnemingen noteren, behalve ....**
  - a. Dubbellellingen binnen één telronde dienen te worden vermeden, maar worden wel genoteerd! (markeren als dubbellisting deze ronde)
5. **Observaties op de grens van het eigen telgebied:**
  - a. Dieren die net buiten de grens van het eigen telgebied worden waargenomen, worden alleen genoteerd als sterk wordt vermoed dat de waarneming door de eigenlijke telgroep anders wordt gemist. Wel duidelijk op kaart en telformulier aangeven dat het buiten het eigen telgebied was!
  - b. Dieren die tijdens/na de observatie de grens van het telgebied passeren, worden ook genoteerd. Geef dit echter aan door met een duidelijke pijl op de kaart de bewegingsrichting aan te geven en een notitie te maken op het telformulier.

Te onderscheiden categorieën:
Bok
Geit
Bokkalf
Geitkalf
N.A. (Niet Aangesproken)

Bijlage 13. Staphorst dialoog

De “Staphorst dialoog”.

In het “Kader” staan, op basis van de beleids- en beheers-evaluatie, aanbevelingen en verbeterpunten opgenomen t.b.v. het faunabeheerplan 2019-2024. Hierbij wordt met name het accent gelegd op de planmatige aanpak, de samenhang in schadebestrijding, de preventieladder en een duidelijke inbreng van grondgebruikers (incl. TBO's).

Teneinde te komen tot nadere afstemming en organisatie van een gedragen uitvoering van het FBP m.b.t. ganzen in de natuurterreinen, heeft de FBE op 20-11-2018 te Staphorst een overleg georganiseerd / gefaciliteerd tussen WBE's, TBO's en LTO.

Hierbij is besproken dat schadebestrijding trek ganzen op de huidige beperkte schaal zal worden voortgezet en dat de populatie stand ganzen (m.n. overzomerende grauwe gans) wordt teruggebracht naar de aantallen van 2005 (Sovon-16) en begint met preventie d.m.v. nestbehandeling.

Overeengekomen is dat partijen in januari 2019 “veldafspraken” maken over de concrete uitvoering hiervan, te beginnen in het voorjaar 2019, in de gebieden waar de stand ganzen het meest broeden. De FBE zal ook de bijeenkomst, waar de “veldafspraken” worden gemaakt organiseren/faciliteren. Afsproken is, dat het een gezamenlijke aanpak vraagt van TBO's, WBE's en overige grondgebruikers.

Tijdens het overleg bleek van begrip voor elkaars standpunten, met name met betrekking tot de bescherming van trek ganzen versus schadebeheer stand ganzen.

De gemaakte afspraak tussen grondgebruikers, TBO's en WBE's beschouwt de FBE als opmaat voor nadere afspraken m.b.t. de invulling en het uitvoering geven aan het Faunabeheerplan 2019-2024. Te denken valt aan de bescherming van weide- en akkervogels door bestrijding van de vos en de kraai, en het beheer van reeën i.h.k.v. de verkeersveiligheid. Dit alles, met respect voor de specifieke doelstellingen die gebieden hebben.

De FBE is voornemens om in de opstartfase te faciliteren, teneinde de uitvoerende partijen (grondgebruikers, TBO's en WBE's) nader bij elkaar te brengen. Het uiteindelijke doel is dat partijen zelf de uitvoering onderling afstemmen. Begrip hebben voor elkaars standpunten en doelstellingen en rekening houden met de uitgangspunten in het Faunabeheerplan o.b.v. het “Kader” blijft daarbij van belang.